№ 20. ВТОРНИКЪ, 8 МАРТА. 1860. WTOREK, 8 MARCA.

СТО ПЕРВЫЙ ГОДЪ СУЩЕСТВОВАНІЯ. SETNY PIERWSZY ROK ISTNIENIA.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

KURYER WILEŃSKI

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ" выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ. Условія подписки: Цѣна за годъ 10 р., съ пересылкою 12 р.; за полъ года 5 р., съ пересылкою 6 р.; за четверть года 2 р. 50 к., съ пересылкою 3 р.; за 1 мѣсяцъ 84 к.— За объявленія плотится за строку 17 к. сер.

Кантора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI" wychodzi co WTOREK i PIĄTEK. Cena roczna r. sr. 10, z przesyłką 12 rub.; półroczna 5 rub., z przesyłką 6; kwartalna 2 r. 50 k, z przesyłką 3 r.; miesięczna 84 kop.— Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz po kop. sr. 17.

Bióro redakcyi w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 2 Марта.

21-го февраля Государь Императоръ, въ Зимнемъ Дворцѣ, на собственной половинѣ, изволилъ принимать членовъ отъ 24 губернскихъ комитетовъ 2-го приглашенія. Каждаго изъ нихъ осчастливилъ милостивымъ словомъ, и потомъ, подозвавъ всѣхъ ихъ ближе къ Себѣ, изволилъ обратиться къ нимъ съ слѣдующими словами:

„Господа! Я начну съ того, что повторю мою благодарность дворянамъ трехъ Литовскихъ губерній, которые подали примѣръ, вызвавшись первые на общее намъ дѣло."

Обращаясь за тѣмъ ко всѣмъ Членамъ:

„Мнѣ остается повторить вамъ, Господа, то, что Губернскіе Предводители, находящіеся между Вами, уже отъ Меня слышали. Вамъ извѣстно, какъ святое это дѣло близко Моему сердцу, увѣренъ, что вы считаете его святымъ. У меня двѣ цѣли, или лучше сказать одна:—благо государства. Я убѣжденъ, что въ томъ же самомъ заключается и ваша цѣль. Я хочу, чтобы улучшеніе быта крестьянъ было не на словахъ, а на дѣлѣ, и чтобы переворотъ совершился безъ потрясеній. Но для этого, безъ нѣкоторыхъ пожертвованій съ вашей стороны обойтись невозможно. Я желаю, чтобъ эти пожертвованія были, сколь возможно, менѣе тягостны и обременительны для дворянъ.

„Для занятій вашихъ здѣсь составлена инструкція, которая опредѣляетъ—въ чемъ должна заключаться прямая ваша обязанность. Вы должны отвѣчать на вопросы, вамъ предложенные. Впрочемъ, если найдете нужнымъ добавить къ тому свои соображенія, можете ихъ выразить въ отдѣльныхъ мнѣніяхъ, которыя будутъ разсмотрѣны и доведены до Моего свѣдѣнія. Дѣйствуйте-же единодушно къ общей пользѣ.

„Мнѣ извѣстно, что носились нелѣпые слухи, они могли, вѣроятно, дойти до васъ и здѣсь, будто Я измѣнилъ свое довѣріе къ дворянству—это ложь и клевета; не обращайте на это вниманія, а вѣрьте Мнѣ. При самомъ началѣ обратился Я къ дворянству съ полнымъ довѣріемъ. Обращаясь теперь съ тѣмъ же довѣріемъ къ вамъ, Я надѣюсь, что вы на дѣлѣ оправдаете Мои ожиданія.

„Министръ внутреннихъ дѣлъ и графъ Панинъ, котораго Я назначилъ предсѣдателемъ

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg, 3 marca.

Dnia 21 lutego, Cesarz Jego Mość w pałacu Zimowym, we własnych apartamentach, raczył przyjmować członków 24 komitetów gubernjalnych 2-go wezwania. Każdego z nich udarował łaskawém przemówieniem, a potém wszystkich przywoławszy bliżéj ku Sobie, raczył wyrzec do nich te słowa:

„Mości Panowie! Zaczynam od tego, że ponawiam Moje podziękowanie obywatelom trzech gubernij Litewskich, którzy dali przykład, pierwsi oświadczywszy swą gotowość w sprawie nam wspólnéj."

Poczém zwracając mowę ku wszystkim członkom:

„Pozostaje Mi powtórzyć wam, mości panowie, to, co obecni tu pomiędzy wami marszałkowie gubernjalni, słyszeli już ode Mnie. Wiecie, jak rzecz ta święta blizką jest Mego serca, pewny jestem, że i sami poczytujecie ją też za świętą. Mam przed Sobą dwa cele, albo raczéj jeden:—dobro państwa. Przekonany jestem, że toż samo jest waszym celem. Chcę poprawy bytu włościan nie w słowach, lecz w rzeczy, i żeby przewrót dopełnił się bez wstrząśnień. Ale to, bez pewnych ofiar z waszéj strony obejść się nie może. Chcę, iżby te ofiary były, o ile można, najmniéj dotkliwe i uciążliwe dla szlachty.

„Dla zatrudnień waszych, ułożona tu jest instrukcja, która wskazuje, co powinniście uznawać za najprostszy wasz obowiązek. Macie odpowiedzieć na zapytania, jakie wam są podane. Zresztą, jeżeli uznacie za rzecz potrzebną dodać do tego własne uwagi, możecie je wyrazić w osóbnych zdaniach, które będą rozpatrzone i o których będę zawiadomiony. Działajcie więc zgodnie dla dobra ogólnego. Wiadomo Mi jest, że krążyły pogłoski niedorzeczne, które zapewne i tu mogły się wam dać słyszeć, jakoby miało się zachwiać Moje zaufanie ku szlachcie—jest to kłamstwo i potwarz; nie zwracajcie na to uwagi, i wierzcie Mi. W samym początku udałem się do szlachty z zupełną ufnością. Udając się teraz do was z takiemże zaufaniem, spodziewam się, że w czynie ziścicie Moje oczekiwania.

„Minister spraw wewnętrznych i hrabia Panin, którego mianowałem prezesem komi-

Нѣсколько словъ по поводу предполагаемаго повсемѣстнаго введенія акцизной системы, въ замѣнъ откупной.

Экономическій указатель, въ своихъ замѣчательныхъ *слухахъ и вѣстяхъ* сообщаетъ между прочемъ, объ окончательномъ представленіи новыхъ предположеній касательно питейнаго сбора, съ устраненіемъ нынѣшней системы откуповъ и предположеніемъ введенія акцизнаго сбора непосредственно правительствомъ, или же чрезъ коммисіонерство.

Причемъ указатель присовокупляетъ, что нѣтъ никакого сомнѣнія, что первая система, существующая въ основѣ всѣхъ подобныхъ сборовъ въ образованной части Европы, заслуживаетъ преимущественное вниманіе и вѣроятно окончательно введена будетъ, какъ существуетъ и въ другихъ частяхъ нашего Финансоваго управленія.

Такое предположеніе, конечно, основано на политико-экономическихъ соображеніяхъ, служащихъ основаніемъ практическаго *примѣненія у насъ* акцизной системы по питейнымъ сборамъ, непосредственно чрезъ правительство. Но при этомъ случаѣ нельзя не замѣтить, что устарѣлая рутина, составляющая тоже, такъ сказать, въ своемъ родѣ практику, имѣетъ еще много приверженцевъ, напрягающихъ послѣднія силы для ожесточенной борьбы съ современными жизненными идеями, порождающими новыя, основанныя на нравственныхъ началахъ, системы, по разнымъ частямъ управленія. Легко предвидѣть, что и въ настоящемъ случаѣ, коммисіонерство найдетъ своихъ защитниковъ, тѣмъ болѣе, что оно имѣетъ нѣкоторое сходство съ откупами.

Замѣнить откупную систему коммисіонерскою—значитъ передать питейные доходы, какъ говорится, изъ кулька въ рогожку. Вѣдь придумали же прежде такую систему акцизнаго коммисіонерства, гдѣ нѣтъ акциза съ вина, а только все тотъ же откупъ, или коммиссіонеръ продающій вино; между тѣмъ и такая выдумка въ свое время принята была за новую, усовершенствованную, коммисіонерскую систему. Но теперь уже одною игрою словъ нельзя будетъ отдѣлаться и откупъ, какъ шило въ мѣшкѣ, не утаится. Отдать же акцизный сборъ на коммисіонерство, это все равно, что отдавать таможенные, почтовые, шосейные, или даже податные сборы въ коммисіонерство, или въ откупное содержаніе. Система эта отжившая уже свой вѣкъ въ Европѣ и надѣлавшая болѣе вреда, нежели пользы и дохода тому, кому слѣдовало, въ наше время, ни въ какомъ случаѣ неможетъ быть терпима, какъ несообразная съ современнымъ развитіемъ науки и съ самыми требованіями общества. Спрашивается теперь, какая можетъ быть разница между акцизнымъ коммисіонерствомъ и акцизнымъ откупомъ?—Коммисіонерство, точно также какъ и откупъ, обязано вѣрность взноса установленной суммы, обезпечить благонадежнымъ залогомъ; откупъ управляетъ сборомъ и располагаетъ вырученнымъ акцизомъ по своему усмотрѣнію, внося только условленную мѣсячную сумму и пользуясь притомъ разными льготами и отсрочками. Акцизному коммисіонерству предоставляются тѣже права, какъ и откупу; разница же между этими двумя системами состоитъ только въ томъ, что при откупѣ, каждые четыре года имѣется въ виду соревнованіе къ возвышенію дохода на публичныхъ торгахъ; а въ коммисіонерствѣ даже и этаго нѣтъ, ибо акцызный сборъ не можетъ же быть отдаваемъ въ коммисіонерство съ торговъ. Дѣло не въ названіи и рѣшительно былобы одно и тоже что откупъ, что коммисіонерство.—По этому коммисіонерство должно быть назначено безъ торговъ. Какую же опредѣлить сумму для взноса коммисіонерствомъ? Само по себя разумѣется, что нормою для этаго должно служить число, или количество, потребленія предмета облагаемаго акцизомъ, и ежели это питья, то среднее число израсходованнаго количества ведеръ, въ теченіи предшествовавшихъ 10 лѣтъ, должно служить нормою годичной пропорціи. Но ежели употребленіе питей обложенныхъ акцизомъ уменьшится по какимъ бы то ни было обстоятельствамъ,—чему мы уже и теперь имѣемъ примѣры, коммисіонерство сдѣлается несостоятельнымъ и послѣдуетъ тоже что съ откупщиками; тогда окажется необходимымъ давать новыя льготы, отсрочки и наконецъ—отрѣшать коммисіонера отъ управленія, брать во временное казенное управленіе, а на все это нужно время; между тѣмъ коммисіонерство распоряжаясь по условію акцизными доходами безъотчетно, какъ и по своимъ расходамъ на управленіе сборами, получивъ льготы и отсрочки въ платежахъ, конечно неупуститъ случая пополнить свои залоги вырученными съ акциза деньгами, невнесенными въ казну, и, слѣдуя откупнымъ примѣрамъ, подъ многоразличными видами и предлогами станетъ добиваться сложенія и остальнаго начета. По старой рутинѣ будетъ много писано, а ожидаемаго по условію дохода въ казну поступитъ мало.

Хотя бы коммисіонеръ назначался отъ правительства, какъ довѣренное лицо для управленія акцизнымъ сборомъ, съ залогомъ, или безъ онаго; но съ назначеніемъ извѣстнаго процента для вознагражденія его за труды и на содержаніе управленія, съ обязательствомъ ежемѣсячно вносить въ казну условленную сумму; то и подобное управленіе, во многомъ сходное съ откупнымъ, лишитъ только правительство права имѣть полный и необходимый контроль, какъ за всѣми дѣйствіями коммисіонера, такъ и за полнымъ поступленіемъ акцизнаго дохода въ казну; ибо часть того дохода предоставляется въ безъотчетное распоряженіе коммисіонера. Опытъ давно уже доказалъ не естественность такого образа управленія, при всемъ желаніи улучшеній, неминуемо сбивающагося на откупное.

Сборъ акциза непосредственно правительствомъ заключается въ томъ, что заводчики или торговцы вносятъ акцизъ въ уѣздное казначейство, а по заводамъ слишкомъ отдаленнымъ отъ уѣздныхъ городовъ, нѣсколькимъ лицамъ отъ правительства назначеннымъ въ уѣздѣ, съ обезпеченіемъ залогомъ (подобно тому какъ уѣздные казначеи представляютъ таковой въ обезпеченіе цѣлости казенныхъ суммъ). Все же управленіе акцизнымъ сборомъ состоитъ единственно въ наблюденіи по установленнымъ правиламъ, чтобы не было въ обращеніи вина, неоплоченнаго акцизомъ, такъ, что служащіе по акцизному сбору никакихъ денегъ въ своемъ распоряженіи, или храненіи, неимѣютъ. Такого рода управленіе акцизнымъ сборомъ весьма удобно можетъ быть введено въ Великороссійскихъ губерніяхъ, гдѣ винокуренныхъ заводовъ немного, но большихъ размѣровъ и правильной постройки по извѣстнымъ системамъ; и гдѣ слѣдовательно надзоръ за ними гораздо удобнѣе и не требуетъ большихъ издержекъ. Эта же система удобно могла бы быть введена и въ прибалтійскихъ губерніяхъ, гдѣ заводы построены систематически, надзоръ за ними легокъ, а при общей акцизной системѣ, и сбытъ сего рода произведеній Остзейскихъ губерній въ пользу того края можетъ болѣе распространиться, ибо тогда не можетъ существовать запрещенія вывоза, изъ тѣхъ губерній произведеній ихъ заводовъ, отличающихся особенною добротою. Въ Западныхъ же губерніяхъ представляется болѣе затрудненій, ибо здѣсь число винокуренныхъ заводовъ сравнительно весьма велико, а притомъ устройство ихъ безъ всякой опредѣлительной, научной системы, по большой части самоучками механиками Евреями, отъ чего надзоръ за ними сопряженъ съ большими издержками и требуетъ особенной бдительности; опредѣлительная норма выкурки, положительные выводы не имѣютъ здѣсь мѣста и слѣдовательно наблюденіе должно быть постоянное, такъ сказать наглядное.

Въ Англіи плотятъ въ казну акциза за Галлонъ спирту 6 шиллинговъ. Галлонъ около $1/3$ нашего ведра; слѣдовательно по нашей мѣрѣ и на наши деньги составитъ акцизу 5 р. 50 к. серебромъ за ведро. Ежели бы у насъ обложить повсемѣстно вино на половину противу англійскаго акциза, то нѣтъ сомнѣнія, что государственный доходъ не только не потерпитъ отъ предполагаемаго устраненія откуповъ, но еще можетъ увеличиться; а притомъ жители Великороссійскихъ губерній пріобрѣтутъ лучшее вино и по цѣнѣ, гораздо ниже откупной продажи; при томъ же многія тысячи корчемныхъ дѣлъ, а равно по взысканіямъ съ несостоятельныхъ откупщиковъ и по продажѣ залоговъ, часто принадлежащихъ несчастнымъ жертвамъ соблазненнымъ барышами отъ откуповъ, должны значительно уменьшится, ежели не совсѣмъ исчезнуть. Администрація акцизнымъ сборомъ не имѣетъ тѣхъ побудительныхъ причинъ для изысканія всевозможныхъ средствъ, какъ откупъ, или коммисіонерство, къ найбольшему употребленію народомъ вина, ибо продажа до такой администраціи вовсе неотносится и ей неприноситъ никакой прибыли, составляя предметъ торговли особаго торговаго сословія. Поэтому, неминуемо, такого рода система можетъ имѣть благодѣтельное вліяніе на нравственность народа.

(*Продолженіе впредь*).

Редакціонной Коммисіи на мѣсто генералъ-адъютанта Ростовцова, знаютъ мысли Мои и взглядъ Мой по этому вопросу. Они могутъ подробно передать ихъ и вамъ. Вы должны намъ помочь, Господа, съ Богомъ же принимайтесь за дѣло".

Обратясь къ графу Панину, Его Величество изволилъ добавить:

„Рекомендую вамъ сотрудниковъ вашихъ; Я увѣренъ, что они добросовѣстно будутъ работать. Прошу вести это дѣло къ извѣстнымъ результатамъ обдуманно и осторожно, только отнюдь не затягивая и не откладывая его въ долгій ящикъ.

„Прощайте, Господа, — дай вамъ Богъ успѣха."

—

Въ Высочайшемъ указѣ, за Собственноручнымъ Его Императорскаго Величества подписаніемъ, даннымъ правительствующему сенату, февраля 18, изображено: Возлагая на министра юстиціи, Нашего статсъ-секретаря, дѣйствительнаго тайнаго совѣтника графа *Панина* предсѣдательство и непосредственное, Начальство надъ Редакціонными Коммиссіями, состоящими при Главномъ комитетѣ по крестьянскому дѣлу, Мы признали нужнымъ освободить его по этому случаю отъ управленія Министерствомъ Юстиціи, повелѣвая вступить въ управленіе симъ министерствомъ, на основаніи Св. Зак. Тома I-го Учр. Мин. ст. 2 и 269, товарищу министра, тайному совѣтнику сенатору *Замятину*."

—

По всеподданнѣйшему докладу ходатайства сосланной на житье въ Пермскую губернію, съ лишеніемъ личныхъ правъ и преимуществъ состоянія, Юльянны Гецевичъ о Всемилостивѣйшемъ дозволеніи ей возвратиться съ мужемъ, Михаиломъ Гецевичемъ, подвергшимся вмѣстѣ съ нею тому же осужденію, на родину, въ Ковенскую губернію, Его Императорское Величество Высочайше повелѣть изволилъ: дозволить Гецевичамъ возвратиться въ Ковенскую губернію, съ обязанностію причислиться тамъ къ одному изъ податныхъ сословій и съ отдачею ихъ подъ надзоръ мѣстной полиціи на пять лѣтъ. (Указъ правит. сената).

— Высочайшимъ повелѣніемъ, Всемилостивѣйше дозволено ссыльно-поселенцу Михаилу Стемпоржецкому возвратиться на родину. При приведеніи сего Высочайшаго повелѣнія въ исполненіе, Стемпоржецкій, вступившій на мѣстѣ жительства, въ Сибири, въ бракъ съ поселенкою Екатериною Васильевою (она же Вишневская и Морозова), сосланною въ Сибирь по рѣшенію Бессарабскаго областнаго уголовнаго суда, обратился къ мѣстному начальству съ ходатайствомъ о дозволеніи женѣ его слѣдовать за нимъ на его родину, въ Виленскую губернію. По всеподданнѣйшему докладу о семъ Государю Императору, Его Императорскому Величеству благоугодно было на ходатайство Стемпоржецкаго изъявить Всемилостивѣйшее соизволеніе. (Указъ правит. сената).

— Сосланный въ Сибирь на поселеніе, крестьянинъ Ковенской губерніи Семенъ Паукштисъ обратился къ Государю Императору со всеподданнѣйшимъ прошеніемъ о Всемилостивѣйшемъ дозволеніи ему возвратиться на родину вмѣстѣ съ ссыльно-поселенкою Аполоніею Курминовою, происходящею изъ помѣщичьихъ крестьянъ Ковенской губерніи, съ которою онъ вступилъ въ бракъ на мѣстѣ ссылки. Государь Императоръ Высочайше повелѣть изволилъ: дозволить Паукштису съ женою возвратиться на родину. (Указъ правит. сената).

———

tetu redakcyjnego na miejsce jenerał-adjutanta Rostowcowa, wiedzą Moje myśli i Mój pogląd na tę kwestją. Mogą oni szczegółowie zakommunikować je panom. Powinniście nam, panowie, dopomódz, więc z Bogiem bierzcie się do rzeczy."

Zwracając się do hrabiego Panina, Cesarz Jego Mość raczył dodać:

„Rekomenduję wam współpracowników waszych; jestem przekonany, że sumiennie pracować będą. Proszę prowadzić tę sprawę do rezultatów wiadomych rozważnie i bacznie, tylkoż bynajmniéj nie zwlekając i nieodkładając do długiéj szuflady.

„Żegnam was, panowie,—niech wam Bóg dopomaga."

—

W Najwyższym ukazie, za własnoręcznym Jego Cesarskiej Mości podpisem, danym rządzącemu senatowi, 18 lutego, wyrażono: Wkładając na ministra sprawiedliwości, Naszego sekretarza stanu, rzeczywistego radzcę tajnego hrabiego *Panina*, prezydencją i bezpośrednie zwierzchnictwo nad komitetami redakcyjnemi, znajdującemi się przy głównym komitecie co do sprawy włościańskiéj, uznaliśmy za rzecz potrzebną uwolnić go z tego powodu od zarządu ministerstwa sprawiedliwości, rozkazując objąć zarząd tego ministerstwa, na mocy Zb. Pr. T. I. Inst. Min. art. 2 i 269, towarzyszowi ministra, radzcy tajnemu senatorowi *Zamiatninowi*."

—

Po najpoddanniejszém przełożeniu prośby zesłanéj na mieszkanie do gubernji Permskiéj, z pozbawieniem osobistych praw i prerogatyw stanu, Juljanny Giecewiczowéj, o Najłaskawsze pozwolenie jéj powrótu z mężem, Michałem Giecewiczem, który wraz z nią uległ temuż wyrokowi, do rodziny, w gubernji Kowieńskiéj, Jego Cesarska Mość Najwyżéj rozkazać raczył: pozwolić Giecewiczom powrócić do gubernji Kowieńskiéj, z obowiązkiem zapisania się tam do jednego ze stanów podatkowych i z oddaniem ich pod dozór policji miejscowéj na lat pięć. (Ukaz rz. sen.)

— Przez Najwyższy rozkaz, Najłaskawiéj pozwolono zesłanemu na zaludnienie, Michałowi Stęporzeckiemu, powrócić do rodziny. W czasie przyprowadzenia tego Najwyższego rozkazu do skutku, Stęporzecki, który na miejscu zamieszkania w Syberji wszedł w związki małżeńskie ze znajdującą się tam na zaludnieniu Katarzyną Wasiljewą (inaczéj Wiszniewską i Morozową), zesłaną do Syberji wyrokiem Bessarabskiego obwodowego sądu kryminalnego, udał się do zwierzchności miejscowéj z prośbą o pozwolenie, iżby jego żona mogła towarzyszyć mu na miejsce jego rodziny do gubernji Wileńskiéj. Po najpoddanniejszem przełożeniu tego Cesarzowi Jego Mości, N. Cesarz Jego Mość raczył na staranie się Stęporzeckiego, oświadczyć Najłaskawsze zezwolenie. (Ukaz rządz. senatu.)

— Zesłany do Syberji na zaludnienie włościanin gubernji Kowieńskiéj, Symon Pauksztis, udał się do Cesarza Jego Mości z najpoddanniejszą prośbą o Najłaskawsze pozwolenie powrótu do rodziny razem z zesłaną na zaludnienie Apolonją Kurminową, pochodzącą z włościan obywatelskich gubernji Kowieńskiéj, z którą zawarł ślnby małżeńskie na miejscu zesłania. Cesarz Jego Mość Najwyżéj rozkazać raczył: pozwolić Pauksztisowi z żoną powrócić do rodziny. (Ukaz rząd. senatu).

———

НѢСКОЛЬКО СЛОВЪ ПО ПОВОДУ СТАТЕЙ Л. І. МАНДЕЛЬШТАМА ВЪ ЗАЩИТУ ЕВРЕЕВЪ.

Вопросъ объ Евреяхъ, населяющихъ Россію, вызвалъ много мнѣній, высказанныхъ хладнокровно и пристрастно, какъ это всегда случается при столкновеніи различныхъ взглядовъ. Дипломатъ, этнографъ, администраторъ, и т. д. смотрятъ со своей точки зрѣнія на предметъ,—и сообразно съ этимъ излагаютъ свои убѣжденія; дѣло критики указать всему свое мѣсто и произнести рѣшительный приговоръ.

Г. Мандельштамъ, въ защиту своихъ единовѣрцевъ, написалъ нѣсколько статей, обнаруживающихъ образованнаго Еврея любящаго свой народъ; онъ безъ гнѣва, безъ желчи высказываетъ свои убѣжденія; однимъ словомъ, онъ является такимъ Евреемъ, какимъ бы мы желали видѣть не только многихъ его соотечественниковъ, но всѣхъ, кому приходится вести полемику. Но искреннее желаніе оградить Евреевъ отъ нарѣканій, увлекаетъ его за предѣлы безпристрастной оцѣнки анилизируемаго имъ предмета. Уважая въ немъ писателя, желающаго выставить Евреевъ настоящими гражданами той земли, которую они, по силѣ обстоятельствъ, должны считать своею, мы рѣшились указать на тѣ мѣста, которыя по нашему мнѣнію, противурѣчатъ какъ смыслу его сочиненія, такъ равно и цѣли съ которою оно составлено. Мы впередъ просимъ г. Мандельштама, какъ равно и всѣхъ благомыслящихъ Евреевъ, не смотрѣть на насъ, какъ на противниковъ, отыскивающихъ случая придраться, а какъ на людей, желающихъ видѣть въ настоящемъ свѣтѣ, значеніе многочисленнаго Еврейскаго населенія въ Россіи.

Неоспаривая нисколько давности происхожденія, которое по нашему мнѣнію, еще не есть необходимымъ условіемъ высшаго нравственнаго развитія народа;— не касаясь слишкомъ отдаленныхъ временъ, и предоставляя спеціалистамъ судить когда и въ какой мѣрѣ законодательство Евреевъ имѣло вліяніе на законодательство другихъ народовъ, мы впередъ соглашаемся что „*новаго ничего нѣтъ подъ луною*,"— а потому немудрено если въ кодексѣ Юстиніана и даже въ современныхъ намъ законоположеніяхъ, есть весьма много истинъ, заимствованныхъ отъ древнихъ народовъ; мы даже готовы согласиться, что сущность осталась съ незапамятныхъ временъ неизмѣнною, а измѣнились лишь однѣ формы; но въ этихъ формахъ однако есть очень много такихъ элементовъ, объ которыхъ и не снилось нашимъ предкамъ; такъ что сохраняя полное уваженіе къ трудамъ прошедшаго, мы должны согласоваться съ требованіями и условіями современности, которая не есть плодъ фантазіи одного или нѣсколькихъ лицъ, а необходимое слѣдствіе дѣйствій человѣчества, приготовляющихъ намъ настоящее. Кто уважаетъ своихъ предковъ, тотъ уважаетъ и современность, какъ дорогое наслѣдство оставленное потомкамъ. Современность, равно какъ и прошедшее имѣетъ свои хорошія и дурныя стороны, но она родилась и растетъ съ нами, она есть итогъ прошедшаго и основаніе будущаго.

Для лучшаго уразумѣнія настоящаго,— изучать прошедшее необходимо;— но жить одними данными прошедшаго, не подвергая анализу настоящаго положенія, значитъ нравственно умереть и отвергать прогрессъ.

Раздѣляя вполнѣ мнѣніе г. Мандельштама, что Евреи должны и весьма способны образоваться и что этаго стремленія не только недолжно останавливать, но слѣдуетъ ему всѣми мѣрами способствовать; мы вмѣстѣ съ г. Мандельштатомъ указываемъ на Евреевъ въ Западной Европѣ, которые весьма быстро показали свѣту свои способности и по многимъ отраслямъ полезную дѣятельность.

Въ Германіи, Англіи и Франціи мы встрѣчаемъ имена многихъ замѣчательныхъ ученыхъ, литераторовъ, артистовъ, адвокатовъ и проч.. Въ Англіи считается *74,000 Евреевъ на 25,000,000*, *во Франціи 72,000 на 36,000,000 христіанъ*; у насъ же въ западныхъ и южныхъ губерніяхъ считается на 17,000,000 христіанъ около 1,520,000 Евреевъ, а между тѣмъ относительное число замѣчательныхъ людей изъ Евреевъ въ Россіи въ сравненіи съ тѣмъ, что мы видимъ въ Германіи, Англіи и Франціи далеко непропорціонально числу ихъ, и мы думаемъ, что это происходитъ отъ того, что въ Англіи они не только слились съ народомъ, но какъ говоритъ самъ г. Мандельштамъ сдѣлались „*сухонабожны, какъ Англичане; во Франціи легкомысленны, какъ Французы; въ Германіи педанты, какъ Нѣмцы*," или правильнѣе, они сдѣлались: Англичанами, Французами, Нѣмцами, исповѣдующими законъ Моиссея. Но западная Европа не была для нихъ такъ благосклонна, какъ государства Славянскія, въ чемъ не отказываетъ и г. Мандельштамъ; а между тѣмъ Евреи въ земляхъ Славянскихъ, за весьма немногими исключеніями, не сдѣлались ни Русскими, ни Литовцами, ни Поляками, ни Чехами и по неволѣ заставили г. Мандельштама какъ своего защитника вообще, радоваться сближенію Евреевъ съ туземцами и вмѣстѣ съ тѣмъ похвалять, что у насъ въ Россіи (ст. 37) „*каждое Еврейское мѣстечко составляетъ родъ маленькаго Швейцарскаго кантона или Гайнзейскаго городскаго управленія со своимъ вечемъ или, если читателю угодно, маленькія древнія Аѳины, съ остракизмомъ или ареопагомъ своимъ*." Положимъ, что это дѣйствительно такъ;— но всякое благоустроенное государство желаетъ организировать свой народъ по возможности на однихъ началахъ, а потому какъ бы хороши не были учрежденія Швейцаріи, Ганзы и Аѳинъ, но перенесенныя на другую почву и поставленныя рядомъ съ другими требованіями, они мѣшаютъ общему развитію, а сами лишаются возможности самостоятельно совершенствоваться. То что было хорошо въ Аѳинахъ можетъ быть не совсѣмъ примѣнено у насъ и эти *маленькіе кантоны*, если бы они были въ самомъ дѣлѣ основаны на такихъ высокихъ и положительныхъ началахъ, какъ говоритъ г. Мандельштамъ, безпорно составляютъ *государство— въ государствѣ*, общество— въ обществѣ; да это дѣйствительно неумѣстный сепаратизмъ, который г. Мандельштамъ оправдываетъ слѣдующими словами: „*это не больше и не меньше сепаратизмъ, чѣмъ тотъ, какой ежедневно и повсюду встрѣчаютъ у каждаго хорошаго семейства, отдаляющагося отъ опаснаго вліянія случайно окружающихъ его сосѣдей*,"— да не противурѣчитъ ли это тому, что говоритъ г. Мандельштамъ о симпатіи Евреевъ съ Русскими и вообще со славянскими народами, съ которыми *они проливали кровь за спасеніе родины*(??). Не понятно какимъ образомъ Славяне, имѣющіе съ незапамятныхъ временъ дружескія сношенія съ Евреями, Славяне, которые дѣйствительно болѣе другихъ европейскихъ народовъ были снисходительны къ Евреямъ;— и въ то время когда гоненія дѣлали судьбу ихъ невыносимою въ Западной Европѣ, король польскій Казиміръ В. обезпечилъ права Евреевъ въ Польшѣ, потомъ великій князь Витовтъ переселялъ и дарилъ привилегіями Еврейское населеніе въ Литвѣ и Западной Руси;— эти же самые Славяне, спустя V вѣковъ, по словамъ г. Мандельштама, сравниваются съ *опасными случайными сосѣдями*, которые могутъ испортить нравственность хорошаго семейства. Мы не споримъ, что между Евреями есть очень много хорошихъ людей и хорошихъ семействъ,— и, что въ юго-западной Россіи ихъ есть, быть можетъ, очень много; но если позволено будетъ намъ судить о Литовскихъ Евреяхъ, то мы можемъ смѣло увѣрить г. Мандельштама, что сближаясь съ кореннымъ населеніемъ ихъ нравственность не пострадаетъ, такъ сильно, какъ это ему кажется;— тѣмъ болѣе, что онъ самъ называетъ Русь *добродушною*;—качество это безъ различія можетъ быть примѣнено ко всѣмъ Славянамъ, испытывавшимъ различныя превратности судьбы и живущимъ подъ различными вліяніями. Политика ихъ раздѣляетъ, но основанія натуры Славянской вездѣ остаются неизмѣнными;—да, они дѣйствительно добродушны, мало того, они безпечны, и потому немудрено, что часто, не смотря на свою силу, запутываются въ паутинѣ разставленной суетливымъ паукомъ; чѣмъ они вредятъ только себѣ, а ни въ какомъ случаѣ ихъ добродушіе не можетъ имѣть дурнаго вліянія на нравственность Евреевъ. Неужели же намъ слѣдуетъ вывести заключеніе изъ словъ г. Мандельштама, что по *добродушію* Славянъ, Евреи предпочитаютъ образовать у нихъ отдѣльные кантоны и управляться своимъ ареопагомъ, между тѣмъ какъ въ западной Европѣ, не смотря на жестокосердіе, не нуждаются ни въ ареопагахъ ни остракизмѣ. Но мы увѣрены, что г. Мандельштамъ не желалъ прійти къ такому заключенію, а только хотѣлъ выставить совершенства Евреевъ и тамъ, гдѣ они натурализировались, и тамъ, гдѣ боятся этаго сближенія, какъ это подобаетъ *порядочному семейству* избѣгающему вреднаго вліянія *случайныхъ* (около 1,000 лѣтъ нераздѣльныхъ) *сосѣдей*.

Далѣе авторъ говоритъ: „*это не больше государство въ государствѣ, чѣмъ благотворительныя общества, которыя, сверхъ всѣхъ государственныхъ обязанностей еще рѣшаются на подвигъ истинно человѣколюбивый и благородный— помогать бѣднымъ, имѣть попеченіе о больныхъ, поддерживать учебныя заведенія, устраивать библіотеки*." Но укажите намъ, въ Европѣ, такіе законы, которые противятся подобнымъ стремленіямъ, или правительства, не содѣйствующія всѣмъ благотворительнымъ учрежденіямъ? — И неужели для стремленія къ столь высокимъ цѣлямъ, Евреи вынуждены образовать отдѣльные кантоны и подражать Аѳинамъ? Мы думаемъ инстинктъ человѣколюбія не менѣе развитъ у добродушныхъ Славянъ, чѣмъ и у Евреевъ. Что же касается стремленія къ развитію просвѣщенія, устройства библіотекъ, то Евреямъ, особенно Литовскимъ, можно бы было многому поучиться у случайныхъ своихъ сосѣдей.

Далѣе авторъ говоритъ: „*что нашимъ молодымъ соотчичамъ можно было бы написать славныя юридическія диссертаціи о судопроизводствѣ, управленіи и политической экономіи Еврейскихъ обществъ*." Гдѣ же тутъ плоды славнаго развитія политической экономіи, когда самъ г. Мандельштамъ выше говоритъ „*что $^{4}/_{5}$ Евреевъ живутъ на счетъ остальныхъ $^{1}/_{5}$ изъ своихъ братьевъ, или же помощію самихъ христіанъ*."— Основаніемъ политической экономіи есть трудъ, слѣдовательно Евреи или нехотятъ, или не могутъ найти труда; а между тѣмъ Россія представляетъ столь обширное еще поприще для трудолюбія и желающій трудиться будетъ имѣть постоянно обезпеченное существованіе, безъ необходимости жить на счетъ другаго. Посмотрите на наши необозримыя пространства, которыя выжидаютъ земледѣльца, вслушайтесь въ жалобы на не достатокъ рукъ, и вы убѣдитесь, что пролетаріатъ у насъ еще невозможенъ; а если онъ существуетъ, то онъ добровольный; уничтожте ареопаги и остракизмъ въ вашихъ швейцарско-аѳинскихъ кантонахъ, примѣните къ дѣлу выводы политическо-экономическихъ наукъ и вы освободите Россію отъ $^{4}/_{5}$ Еврейскихъ пролетаріевъ, которые въ благородномъ трудѣ найдутъ обезпеченіе своего существованія.

Самъ г. Мандельштамъ называетъ разныхъ Іосекъ, Мошекъ чернью, потому что они способны заниматься только грубою работою, требующею физической силы. Между тѣмъ они чуждаются занятій сопряженныхъ съ физическимъ трудомъ, ихъ умъ постоянно работаетъ надъ изысканіемъ легкихъ способовъ къ жизни и всѣ они мечтаютъ быть купцами или банкирами; но будьте безпристрастны и вы найдете, что это невозможно; нашъ край еще молодъ въ промышленномъ отношеніи и полтора милліона торговцевъ, сгущенныхъ на западѣ и югѣ Россіи, должны непремѣнно бѣдствовать. По нашему мнѣнію не полезнѣе ли бы было всѣхъ бѣдняковъ не имѣющихъ опредѣленнаго занятія вызвать изъ душной атмосферы городовъ, гдѣ они отъ бѣдности теряютъ физическія и часто нравственныя силы и указать имъ на земледѣліе, какъ вѣрнѣйшій источникъ жизни; примѣните здѣсь вашу благотворительность и пособите вашими средствами правительству, столько лѣтъ, заботящемуся о пробужденіи охоты къ земледѣлію между Евреями. Поощряйте словомъ и капиталами вліятельныхъ, по образованію и по состоянію, Евреевъ, упрочить бытъ ихъ собратій и тогда благотворительность сосредоточится на дѣйствительно нуждающихся.

Пусть лучше молодые образованные Евреи, вмѣсто того, чтобы восхищаться нынѣ существующею политическою экономіею въ еврейскихъ обществахъ, серьезно займутся изысканіемъ средствъ, возбуждающихъ стремленіе къ положительному труду, который не противурѣчитъ ни религіознымъ убѣжденіямъ, ни уваженію къ преданіямъ старины, ни назначенію человѣка вообще. Пусть они силою логическихъ и основательныхъ доказательствъ убѣдятъ своихъ соотчичей, что настоящее положеніе Евреевъ въ Россіи не нормально, что у насъ человѣку, имѣющему здоровыя руки стыдно выжидать милостыни, либо жить плодами добродушнаго труженника, котораго сложа руки, на рынкѣ, выжидаетъ нѣсколько человѣкъ псевдо-купцовъ. Въ чемъ легко убѣдиться, проѣзжая черезъ любое маленькое мѣстечко, населенное евреями; въ торговый и неторговый день вы непремѣнно встрѣтите нѣсколько здоровыхъ Евреевъ, праздно стоящихъ на рынкѣ и выжидающихъ неподвернется ли добыча.

Г. Мандельштамъ, приготовляя читателя къ благосклонному взгляду на устройство Еврейскихъ обществъ говоритъ: „*Едвали кому нибудь изъ членовъ земскаго начальства, когда либо приходится видѣть раввина или знатнѣйшихъ лицъ общества. Къ нимъ высылаютъ „людей бывалыхъ", какъ то, подрядчиковъ, факторовъ и т. д. Только высокій начальникъ края и губерніи, и то только, когда онъ извѣстенъ чистотою нравовъ, и видовъ своихъ, можетъ знакомиться съ лучшими семействами и настоящими главами Еврейскихъ обществъ и это вездѣ и всегда соблюдается съ такимъ тактомъ и взвѣшиваніемъ обстоятельствъ, какъ въ хорошихъ англійскихъ домахъ представленіе незнакомаго гостя*."

Прежде нежели мы согласимся съ этими англійскими пріемами Еврейской аристократіи, допустимъ что эта аристократическая гордость существуетъ на самомъ дѣлѣ! Но теперь слѣдуетъ спросить г. Мандельштама кого онъ видитъ въ представителяхъ земскаго начальства,—неужели только добродушнаго Славянина одѣтаго въ форменный сюртукъ? Неужели авторъ защиты Евреевъ, невидитъ въ немъ исполнителя закона; лица облеченнаго извѣстною властью и довѣріемъ исходящимъ отъ верховной власти вообще, въ различныхъ формахъ ея проявленія, которая должна имѣть свои пружины, для приведенія въ дѣйствіе этой громадной машины, называемой государствомъ. Вы можете неуважать его, какъ частнаго человѣка, но въ ту минуту когда онъ является къ вамъ, какъ правительственный органъ, какъ намѣстникъ верховной власти,— онъ становится выше аристократа, потому, что законъ нетерпитъ исключеній, для него недолжно быть патриціевъ и плебеевъ. Дурно ли это или хорошо, но это есть плодъ новѣйшей цивилизаціи.— По нашимъ понятіямъ въ государствѣ неможетъ быть власти столь ничтожной, съ которой бы мы должны были сноситься только съ помощью факторовъ или людей бывалыхъ. Не слѣдуетъ смѣшивать сущности со случайностями; если полицейскія власти, вслѣдствіе корыстолюбія, становятся недостойными довѣрія правительства и уваженія общества, то за это ихъ преслѣдуетъ законъ, клеймитъ гласность, защищающая обиженныхъ и принимаются мѣры къ искорененію зла, которое впрочемъ гнѣздится нетолько между чиновниками земской полиціи, но развито въ самомъ обществѣ. Взятка унижаетъ одинаково того кто беретъ, какъ равно и того кто даетъ; исполняйте строго всѣ постановленія; и взяточничество уничтожится само собою. Законъ ясенъ; стоитъ его только уважать, и тогда Еврейскимъ обществамъ, для сношеній съ исполнительными властами, непридется употреблять

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGÓLNY.

Z każdym dniem mnożą się pisma urzędowe w sprawie włoskiéj. Hr. Cavour wywiązując się z danego słowa, w osobnéj depeszy przesłanéj posłowi piemontskiemu w Paryżu oznajmił postanowienie króla Wiktora Emmanuela co do ustępstwa Sabaudji i Nizzy. W wyrazach pełnych szlachetnéj prostoty oświadczył, że Piemont z głębokim żalem rozstanie się z Sabaudją, świetną kolebką królewskiego swojego domu, lecz że niepodobna mu odmówić téj ofiary dla cesarza Francuzów, któremu Włochy tyle winny; że w chwili w któréj sam odwołuje się do głosowania powszechnego ludności Włoch środkowych, potrafi uszanować głosowanie Sabaudji, jeśli ta rozdział swój z Piemontem wyrzecze. Rząd królewski ufając słowu cesarskiemu, że prawa Szwajcarji pominione niebędą, oraz że przyłączenie za wiedzą i radą mocarstw nastąpi, pewnym jest że rozgraniczeniu przewodniczyć będzie wzgląd na wzajemną dogodność i bezpieczeństwo obu państw ościennych. Odczytanie pisma hr. Cavour podnosi jeszcze uwielbienie dla tego męża stanu; wszystko co z pod pióra jego wychodzi jest tak jasne, tak oznaczone, tak przekonywające iż wnet widać, że myśli z serca płyną i że wyszukiwać mu obrotów mowy nie potrzeba; jakże są odmienne w tym względzie pisma p. Thouvenel'a! Biegły dyplomata biedzi się z każdym okresem, niemal z każdym wyrazem; lękając się, aby co zbyt stanowczego nie powiedział, pracowicie wyrazy swoje waży i mierzy, tak dalece, że na końcu całe pismo staje się dwóznacznem i ciemném. Ostatnie przynajmniéj depesze do pp. Talleyrand i Persigny pewnie nie są wzorami jasności.

Telegraf podaje dwa szczegóły, którymby się wierzyć niechciało. Piérwszy zwiastuje nową notę p. Thouvenel, w któréj powtarza nieodzowny opór cesarza przeciw złączeniu Toskanji z Piemontem; drugi że Sabaudja nie przez głosowanie powszechne, ale przez usta urzędników swoich municypalnych wyrzec powinna o wyborze, do którego z dwóch rządów chce należeć. Czyżby cesarz Napoleon ulękłszy się zawikłań, w które Włochy wplątał, szukał tylko pozoru do zaniechania wszelkiego w sprawach tego kraju udziału; czyżby znowu co do Sabaudji, lękał się głosu ludu, głęboko, jakeśmy to w jednym z poglądów naszych powiedzieli, pobożnego, i który wzdrygałby się może przejść pod rządy nie zupełnie uległego syna kościoła? Cokolwiek bądź, obecne postępowanie cesarza niepodobne jest do wytłumaczenia; to tylko pewna, że gdyby król Wiktor Emmanuel ani na włos nieodstępując od wymagań cesarskich, zawartych w piśmie p. Thouvenel z d. 25 lutego, chciał sprawę włoską załatwić, znalazłby niezawodnie obok niesławy, stokroć więcéj trudności niż na drodze którą pójść postanowił. Cesarz Napoleon nie jest dobrym przewodnikiem. Najtrafniejszy i najprawdziwszy obraz trybu jego działania, znajdziemy w następnych wyrazach jednego z naszych spółziomków p. Geranońskiego, którego umysł wielostronnie ukształcony odznacza się dziwną siłą rozumowania i męzką dzielnością słowa „Napoleon, mówi on, nie jestto ów doświadczony sternik, który naprzekor wiatrom i bałwanom płynąc, w dniu naznaczonym do portu przybija, ale jest to śmiały żeglarz, który silną ręką kierując łódź swoję podług wiatru, zawinie do portu wszystkim, i jemu niewiadomego.“

A więc Wiktor Emmanuel, nawet od sprzymierzeńca opuszczony, powinien pójść drogą jakiéj miłość ojczyzny włoskiéj, zaufanie całéj narodowości i obowiązek sumienia trzymać się mu nakazują. Wiadomości z Włoch środkowych dochodzące świadczą, że sprawa złączenia tryumf odniesie. Uchwała gminy mediolańskiéj, która trzy miljony franków postanowiła złożyć w ręku królewskim już naśladowana w Lodi, a wkrótce zapewne i na całéj przestrzeni ziemi włoskiéj, dostarczą środków pieniężnych. Waleczność wojska, wsparta zapałem ludu, niedozwoli upaść sprawie, od któréj szczęście lub niedola przyszłych pokoleń zależy.

FRANCJA.

Depesza pana Thouvenel do hrabiego Persigny, ambasadora francuzkiego w Londynie.

Paryż, *d. 24 lutego 1860.*

Panie hrabio!

»Miałem już honor przesłać panu dwie depesze które hr. Rechberg wystosował do księcia Metternicha, a które zawierają odpowiedź gabinetu wiedeńskiego na objaśnienia, jakie cesarz polecił mi dołączyć do propozycji pochodzących od rządu Jéj Król. Mości królowéj Wielkiéj Brytanji. Powstrzymałem się od powtórnego ocenienia wraz z p. ambasadorem austryjackim faktów, o których sąd, nie wątpimy o tem, ze szczerego przekonania wypłynął, lecz który tak dalekim jest od naszego sposobu zapatrywania się na rzeczy, że chcieć go prostować, próżnym byłoby trudem. Wolałem od razu oddać hołd uczuciom umiarkowania, ożywiającym hrab. Rechberg, który powtarzając wyrażenia jakich użyłem, oświadczył, »że jeżeli ubolewa nad różnicą opinji dwóch naszych dworów co do praktycznéj wartości kombinacji podanéj przez lorda Russel, podziela moją nadzieję, że jeżeli różnica w zasadach musi sprowadzić różnicę w zapatrywaniu się, nie koniecznie, skoro honor stron obódwu nie ponosi szwanku, z téj różnicy zapatrywania się wyniknąć muszą smutne zajścia, których zarówno Francja i Austrja nie pragnie« Oświadczenie to, chociaż połączone z zapewnieniem, że Austrja nie pominie bez uwagi przyczyn, nakazujących obu mocarstwom powstrzymać się od interwencji zbrojnéj we Włoszech środkowych, wyłącza wszelką myśl o zatwierdzeniu przez gabinet wiedeński użytku, jaki zrobić możemy z zostawionéj swobody działania; lecz z oświadczenia tego wynika, na co zresztą zwróciłem uwagę księcia Metternicha, który nic nie miał do zarzucenia słuszności mego rozumowania, że rząd cesarski może obecnie rozbierać czwartą propozycją pierwszego sekretarza stanu Jéj K. Mości królowéj Wielkiéj Brytanji; może mianowicie, ze swobodą, jakiéj nie posiadał przed zamianą tych objaśnień, zastanawiać się nad sposobem rozwiązania jaki przedstawia.

Rozwiązanie to godzi się z zasadami, tworzącemi podstawę naszych instytucji, i jak to miałem honor napisać panu pod d. 30 z m., nie mielibyśmy ugruntowanych przyczyn zaprzeczać skuteczności w zastosowaniu ich do innych krajów. Uznajemy z drugiéj strony, że życzenia ludności w sprawie Włoch z wielką objawiły się potęgą i ze względu na te życzenia, daliśmy otwarcie poznać trudności niezwyciężone w naszych oczach, jakie napotka literalne wykonanie traktatów Villafranca i zurichskiego.

Jakiż jest w tym stanie rzeczy cel, albo jaki będzie rezultat propozycji gabinetu londyńskiego? Wywołać nowe wyrażenie tych życzeń za zgodą Anglji i Francji w ten sposób, ażeby manifestacja odebrała z uprzedniego zatwierdzenia dwóch mocarstw moc regularną i ulegalizowaną. Rząd cesarski dojrzale zastanowił się nad położeniem, w jakiem znajdzie się w tym wypadku i utwierdził się w przekonaniu, że nie zrzuci z siebie moralnéj odpowiedzialności, jeżeli zasada głosowania powszechnego, stanowiąca jego własną prawowitość, nie zostanie również podstawą nowego porządku rzeczy we Włoszech. Na każdem innem polu udział Francji byłby uderzającą niekonsekwencją, na którą rząd jéj nie może się wystawiać. Anglja nie sprzeciwiając się temu, ażeby rządy *de facto* istniejące we Włoszech środkowych uznały zasadę, którą obowiązani jesteśmy uważać za bezwzględną konieczność, powstrzymuje się przecież od udzielania im rad w tym względzie. Wiemy nadto, że rządy te z pewnym tylko rodzajem wstrętu zgodziłyby się na nową manifestacją, którą uważają za niepotrzebną i podającą w wątpliwość donośność i szczerość manifestacji poprzednich.

Względy jakie wskazałem, stawiają nas w konieczności bacznego zastanowienia się nad następstwami, jakie pociągnąć może za sobą nasza bezwarunkowa zgoda na propozycją angielską. W naszych oczach jeden tylko jest sposób, mający własność zastąpienia nową zasadą trwałości i porządku inną zasadę, uświęconą czasem i poszanowaniem ludów; lecz jeżeli mamy prawo i obowiązek domagać się, aby nam pozwolono swobodnie stosować nasze doktryny, nie uznajemy prawa narzucania ich innym i uważamy, owszem za obowiązek niemniéj ważny, zostawić im swobodę jak i odpowiedzialność za ich własne opinje i czyny.

Dodać winienem, panie hrabio, że gorące życzenie zachowania zgody pomiędzy nami i rządem Jéj Król. Mości królowéj brytańskiéj, nie przeszkadza nam jednak przyznać, iż względne nasze położenia nie są też same. W saméj rzeczy, bieg wypadków w roku zeszłym postawił nas w konieczności ponoszenia ciężaru wojny. Anglja przeciwnie mogła bez narażenia swoich interesów, pozostać w położeniu wyczekującém. Broń mnie Boże, ażebym miał utrzymywać, że Anglja powinna być obojętną na szczęśliwe rezultaty propozycji, które pragnie, abyśmy wraz z nią popierali! lecz nie powiem nic takiego, coby nie było zgodnem z naturą rzeczy, przyjmując, że gdyby próba wypływająca z téj propozycji nie powiodła się we Włoszech, lub wywołała przesilenie europejskie, Anglja zawsze mogłaby zamknąć się w roli prostego widza. Cóś podobnego bez wątpienia trudném byłoby dla Francji, i mamy prawo bez sprzeciwiania się życzeniom Włoch środkowych, a bardziéj jeszcze i bez narzucania rozwiązania z naszemi tylko potrzebami zgodnego, mamy prawo, powtarzam, zajmować się daleko więcéj jak Anglja tego potrzebuje, żywiołami porządku wewnętrznego, jakie zawierają w sobie rozmaite rozwiązania wielkiego problematu, na który uwaga powszechna jest zwróconą.

Rząd cesarski, panie hrabio, w imieniu usług jakie oddał, jak równie w imieniu interesów, które nie są wyłącznie jego osobistemi interesami, sądzi się w prawie dawania niejakich rad Sardynji, a otwartość nakazuje jéj oświadczyć, jakiego rodzaju i jak silne poparcie będzie w stanie dać téj lub owéj kombinacji. Złudzenia w materjach tak ważnych, byłyby niebezpieczne dla Włoch i kompromitujące dla Francji; rozpraszać takowe, nie znaczy ścieśniać swobodę Włoch, ale tylko domagać się téj swobody dla Francji, zapewnić jéj działalność w przewidywaniu wypadków, w których interesa jéj każą się trzymać z dala od zawikłań, które napróżno usunąć chciała od przyjacielskiego narodu.

Rząd cesarski uważa zatém za konieczne porozumieć się z całą otwartością z gabinetem turyńskim, zwrócić jego baczną uwagę na następstwa postanowienia, które mu wolno będzie zresztą zrobić albo nie, i pozostawić mu niejako wybór pomiędzy dwóma systematami. W tym to celu przesyłam p. baronowi Talleyrand depeszę, któréj kopją pan tutaj znajdziesz i którą upoważniam pana przeczytać lordowi John Russel, współcześnie z niniejszą depeszą.

(*Gaz. Codz.*) *Thouvenel.*

(*Nord*).

Paryż, *d. 8 lutego.*

Spodziewają się wkrótce ujrzeć w monitorze notę w sprawie włoskiéj.

Pogrzeb Marszałka hr. Reille odbył się z wielką wspaniałością, lecz ani cesarz ani książe Napoleon nie znajdowali się na nim.

Minister skarbu i robót publicznych złożył cesarzowi raport, w którym przedstawia projekt do prawa o użyciu 40 miljonów franków na pożyczki dla dźwignienia przemysłu i handlu. Z rozkazu cesarza odesłano ten przedmiot na roztrząśnienie w radzie stanu, która wniesie go ze swemi uwagami na ostateczny rozbiór izby prawodawczéj. To postanowienie rządowe znalazło najlepsze przyjęcie.

Dziennik »Patrie« uwiadamia o nadejściu do Paryża powtórnéj depeszy hr. Cavour, dodając iż duch tego pisma jest pojednawczy, zupełnie taki, jakiego należało oczekiwać od dworu, mającego tyle obowiązków dla Francji.

Tenże dziennik uwiadamia, iż umysły w Bretanji uspokoiły się w trwogach o kościoł. Z powodu zgonu deputowanego z Wandei należało wybrać jego następcę; owoż kandydat rządowy p. Leroux na 21,153 głosow otrzymał ich 20,895. (*Nord*).

WŁOCHY.

Depesza hr. Cavour do p. Nigra, ministra sardyńskiego w Paryżu, z d. 3 marca 1860 r.

P. Thouvenel w depeszy swojéj z d. 24 lutego, poruczył p. Talleyrand zwrócić uwagę rządu królewskiego, na rzecz tyczącą się

„людей бывалыхъ“? Да и почему люди воображающіе государственную службу болѣе или менѣе выгодною арендою, всегда стараются получить мѣста въ этихъ отлично устроенныхъ кантонахъ, какъ называетъ ихъ авторъ? — видно тамъ есть больше средствъ, для достиженія цѣли, при содѣйствіи бывальцевъ, способствующихъ обдѣлывать дѣлишки, которыя, по всей вѣроятности, неотличаются законностью. А потому если бы община соразмѣряла свои поступки съ закономъ, то земскія власти имѣли бы въ глазахъ ея аристократіи болѣе данныхъ на уваженіе; и неимѣли бы отваги и случая, людямъ высокой нравственности предлагать беззаконныя дѣйствія; — и если ужъ намъ необходимо во всемъ брать примѣры и подражать иностранцамъ, то немѣшало бы именно у Англичанъ позаимствоваться, не аристократическихъ манеръ, или такта въ принятіи гостя, а того глубокаго почтительнаго уваженія къ законамъ и къ исполнителямъ. Въ Англіи, въ то время когда въ палатахъ идетъ рѣчь объ отмѣнѣ отжившаго свой вѣкъ закона, — онъ, до окончательнаго рѣшенія остается во всей своей силѣ и общественное мнѣніе клеймитъ презрѣніемъ того, кто осмѣлится ослушаться ея исполнителя одинаково важнаго какъ для лорда, такъ и для послѣдняго работника. Тамъ исполнитель не съ факторомъ имѣетъ дѣло, а съ тѣмъ, къ кому непосредственно относятся его служебныя обязанности. Въ Англіи есть политическія партіи, религіозныя секты, но онѣ отдѣльныхъ кантоновъ несоставляютъ, а уважаютъ одинъ, для всей Англіи, законъ.

Если между нашими полицейскими властями есть еще много недостатковъ, то объ этомъ думаетъ правительство, которому содѣйствуетъ гласность, выставляющая на видъ порокъ и преступленіе; но частные люди, какъ единица, даже и цѣлые кантоны обязаны уважать въ правительственномъ органѣ его законное значеніе, а во избѣжаніе неприятныхъ столкновеній оскорбляющихъ нравственность и аристократизмъ, строго исполнять всѣ постановленія и тогда авторъ будетъ вправѣ сказать: „*что Евреи русскіе имѣютъ вмѣстѣ съ прочими гражданами Россіи одного Царя, да возвысится Его слава и благоденствіе, одинъ законъ, однѣ науки и одну надежду на будущность; а тутъ ужь да непрогнѣваются противники наши, если мы неспросимъ вовсе ихъ мнѣнія объ этихъ истинахъ: дѣло само за себя говоритъ*“.

Но благоденствіе и слава монарховъ, тѣсно связаны съ благоденствіемъ народа; благоденствіе народа есть прямое слѣдствіе труда и уваженія къ закону и его представителямъ, и для того, *чтобы дѣло говорило само за себя*, слѣдуетъ удовлетворять всѣмъ этимъ требованіямъ; и тогда это обращеніе къ Царю, какъ источнику законодательной и исполнительной власти, будетъ имѣть глубокій и многозначительный смыслъ, но до тѣхъ поръ, пока 4/5 Еврейскаго населенія будетъ жить на счетъ другихъ, пока Еврейскія общины будутъ управляться своими ареопагами, пока они добродушныхъ Славянъ будутъ считать случайными и опасными сосѣдями, пока ихъ аристократическая гордость будетъ оскорбляться непосредственными сношеніями съ земскими властями и пока имъ будутъ нужны факторы и бывалые люди для обдѣлыванія дѣлъ общины, до тѣхъ поръ это воззваніе г. Мандельштама будетъ безжизненною фразою! — А фраза отжила свой вѣкъ!

Далѣе г. Мандельштамъ говоритъ: „*что весь русскій народъ, какъ и вся Европа обязаны Евреямъ величайшимъ рычагомъ нравственнаго и политическаго развитія, который такъ возвысилъ ихъ надъ прочими племенами земли во вѣки вѣковъ незабвенною библіею.*“ Но съ этимъ мнѣніемъ мы неможемъ вполнѣ согласиться съ г. Мандельштамомъ, во первыхъ какъ христіане, мы убѣждены, что на наше нравственное и политическое образованіе имѣло непосредственное вліяніе ученіе Евангелія; во вторыхъ, что съ паденіемъ въ Европѣ язычества водворилось непосредственно христіанство, а съ тѣмъ вмѣстѣ распространились истины Св. Евангелія, ознакомившія насъ и съ библіей. Въ третьихъ, Евреи кромѣ Европы населяютъ Африку и Азію, почему же они тамъ непроизвели столь благотворнаго вліянія на народы; притомъ замѣчательныя личности изъ Евреевъ развивали свои способности плодами Европейской цивилизаціи, которою они начали пользоваться только въ прошломъ вѣкѣ; а до тѣхъ поръ умственная ихъ дѣятельность ограничивалась только Еврейскимъ кругомъ.

Но не въ этомъ дѣло; религія дѣло совѣсти и убѣжденія, мы должны уважать Евангеліе, Евреи уважаютъ библію, которую и мы признаемъ, и она то именно должна насъ соединять во имя однаго, чтимаго нами Бога; судьбы Его не исповѣдимы, но законы откровенія ясны; ихъ твердитъ ежедневно въ 10-и заповѣдяхъ и малютка христіанинъ и посѣдѣвшій Еврей, въ нихъ то будемъ искать сближенія, а не гнѣва, не религіознаго спора, который къ добру не ведетъ, а раздражаетъ страсти и оскорбляетъ вѣчную премудрость. Библія насъ дѣйствительно сближаетъ и въ доказательство словъ нашихъ мы сошлемся на приводимыя г. Мандельштамомъ имена гг. Фирковичей *), связанныхъ узами дружбы со здѣшними учеными и литераторами. Пребываніе ихъ въ этомъ краѣ оставило самыя пріятныя воспоминанія; для нихъ открыты были радушныя объятія и скромнаго кружка литераторовъ и гостинныя высшаго общества; — а между тѣмъ они гатзаны и проповѣдники, поясняющіе истины изложенныя въ Библіи; они представители ученія ветхаго завѣта?

Прочитавъ статьи г. Мандельштама мы невольно спрашиваемъ — какая цѣль этой защиты? Напомнить ли всѣмъ о 4000 лѣтнемъ существованіи Еврейскаго народа? — Но это всѣ знаютъ. Доказать ли что Евреи совершеннѣйшій народъ въ мірѣ? — но съ этимъ трудно согласиться; между Евреями, какъ и вездѣ, есть люди замѣчательные, хорошіе и честные, но общее направленіе народа, еще далеко отъ совершенства, какъ въ отношеніи нравственности, такъ и въ отношеніи просвѣщенія. Никто нетребуетъ чтобы всѣ Евреи получали высшее образованіе; это невозможно, но если часть ихъ подумаетъ о своемъ умственномъ развитіи, то вліяніе ихъ на народъ принесетъ безъ сомнѣнія важные плоды. Трудъ, давая средства къ существованію, спасетъ бѣдныхъ Евреевъ отъ поступковъ часто не согласныхъ ни съ честью, ни съ нравственностью. Нашъ Еврей суетливъ, но не трудолюбивъ. Убѣдить ли насъ хочетъ г. Мандельштамъ, что законодательство и науки у Евреевъ доведены до совершенства? — Но эти преувеличенія, непринося существенной пользы, увеличиваютъ гордость народа, отдаляютъ сближеніе съ коренными жителями и мѣшаютъ водворенію цивилизаціи. Общество ждетъ отъ просвѣщенныхъ Евреевъ не похвалъ, не защиты недостатковъ и несообразныхъ съ духомъ времени обычаевъ, а живаго слова, ободряющаго народъ къ труду, просвѣщенію и единству съ коренными жителями. Мы знаемъ, что гораздо пріятнѣе хвалить себя, нежели высказывать недостатки, — но въ сознаніи своихъ недостатковъ скрывается залогъ будущаго преуспѣянія; а предубѣжденіе гибельно, какъ для отдѣльныхъ личностей, такъ и для цѣлаго народа.

А. Корева.

---

*) Гг. Авраамъ и Гавріилъ *Фирковичи*, Караимскіе духовные и проповѣдники, первый въ Евпаторіи, а второй въ Севастополѣ (нынѣ назначенъ въ Троки), извѣстные учеными трудами, члены разныхъ ученыхъ обществъ.

Sabaudji i Nizzy. Sądzi, że podług podań dziejowych, wielce upowszechnionych, utworzenie potężnego podalpejskiego królestwa, byłoby niekorzystném dla Francji, i zagrażałoby jéj rzeczywistém niebezpieczeństwem, gdyby jéj granice nie zostały rozszerzone i umocnione w tym kierunku. Wszakże p. Thouvenel dodaje, że rząd Cesarski nie pragnie domagać się zmian terrytorjalnych, niezgodnych z życzeniem ludności, i dokonać je wbrew interesom Szwajcarji, tudzież bez zasięgnienia rady wielkich mocarstw Europejskich.

Nie będę wchodził w roztrząsanie ważności podań dziejowych, wzmiankowanych przez p. Thouvenel. Nie sądzę, aby powiększenie Sardynji mogło kiedykolwiek stać się niebezpieczném dla Francji, z którą niedawne wypadki łączą nas ogniwami wdzięczności i przywiązania. Zbyt atoli jesteśmy przejęci uczuciem tego, co Włochy winny Cesarzowi, abyśmy nie mieli zwrócić największéj baczności na żądanie, opierające się na zasadzie uszanowania życzeń ludowych. Rząd królewski nie zgodziłby się nigdy, nawet w widoku najświetniejszych korzyści, ustąpić lub zamienić żadnéj jakiejkolwiek części kraju, składającéj od tylu wieków pełne chwały dziedzictwo domu Sabaudzkiego. Lecz niepodobna temuż rządowi nie uznać zmian spowodowanych przez kolejne wypadki, zaszłe we Włoszech w położeniu Sabaudji i Nizzy. W chwili, w któréj głośno przemawiamy za prawem mieszkańców Włoch środkowych stanowienia o swéj doli, nie możemy bez narażenia na zarzut niekonsekwencji lub niesprawiedliwości, odmawiać zaalpejskim poddanym królewskim prawa swobodnego objawu swéj woli. Jakkolwiek byłby głęboki żal jakiegobyśmy doznali, gdyby kraj, sławna kolebka monarchji, postanowił żądać odłączenia od pozostałych państw królewskich, dla wejścia na inną drogę przeznaczeń,—nie odmówilibyśmy przecie przyznać całéj ważności tego objawu. Oświadczenia p. Thouvenel, względem wielkich mocarstw i Szwajcarji, zdolne są uchylić wszelkie opaczne wykłady, i ułatwić niejedną trudność. Te oświadczenia, wypadek wzniosłych uczuć słuszności i sprawiedliwości, nie dają miejsca najmniejszemu wątpieniu, że w każdym razie w układach przewodniczyć będzie troskliwość, aby między Piemontem i Francją ustaloną była granica, zaręczająca obustronne dogodności.

Proszę odczytać tę depeszę, i wręczyć jéj odpis p. ministrowi spraw zewnętrznych i t. d:

Cavour.

Turyn, *d. 29 lutego.*

Hr. Cavour po otrzymaniu depeszy p. Thouvenel z d. 24 lutego, przesłał baronowi Ricasoli następne uwagi:

„Francja nie objawia wcale, kogo życzyłaby widzieć na tronie nowo-utworzyć się mającego królestwa, wiadomo jednak, iż wybor książęcia domu Sabaudzkiego byłby dla niéj niemiłym. Pewny jestem, że rząd toskański przyjmie w uwagę rady sprzymierzeńca, któremu Włochy winny swoje nowe położenie; ale nie zechce wziąść na siebie odpowiedzialności bez odwołania się raz jeszcze do woli ludu. Król widząc niezbędną potrzebę nowego głosowania, ma nadzieję, że ta ważna czynność odbędzie się sposobem prawym i szczérym; a jakikolwiek będzie jego wypadek, król przyjmuje go z góry.“

Baron Ricasoli odpowiedział hr. Cavour pod d. 4 marca, usprawiedliwiając swoich spółziomków z zarzutu nieobmyślanego zachęcenia złączenia się z Piemontem. Toskanja jest nadto rozsądną, aby nie widzieć, że czasy municypalizmu minęły, a na jego miejscu spotężniała idea narodowości. Rząd otrzymał umocowanie d. 27 kwietnia, aby oswobodził kraj od jarzma austryjackiego i szukał rękojmi przyszłości w złączeniu z Piemontem. Postępowanie Toskanji przez dziesięć miesięcy dowiodło, że chęć złączenia i rozbrat z Austrją nie są skutkiem płochego upodobania w Piemoncie. Baron Ricasoli tłumaczy w jaki sposób obmyślił spólnie z p. Farini odbyć powszechne głosowanie.

P. Farini podobnież depeszą 4 marca uwiadomił hr. Cavour z Bolonji, iż wszystko urządził do głosowania powszechnego. Oświadczył, iż przyjmuje z największém uszanowaniem rady Cesarza Francuzów, nie sądzi jednak, aby głosowanie powszechne było im przeciwne. Po objawieniu raz jeszcze woli narodu, dyplomacja będzie miała otwarte pole do załatwienia rzeczy o wikarjat; wnosić bowiem ten przedmiot na rozstrzygnienie ludu byłoby i niewłaściwie i niebezpiecznie. Teraz całe usiłowanie zwróci ku temu, aby uczciwość i porządek przewodniczyły składaniu głosów. W Parmie, Modenie i Romanji widoczna, że ludność oświadczy się za złączeniem tych krajów z Piemontem. Nadzieja bliskiego wyjścia z niepewności wzbudza powszechną radość; wesołe gromady ludu w Bolonji i w innych miastach przeciągają po ulicach; karty, na których są wydrukowane dwa znane pytania, **złączenie** lub **królestwo osóbne**, mieszkańcy noszą zatknięte na kapeluszach w ten sposób, aby wyraz **złączenie** mógł być przez każdego z łatwością przeczytany. Oświadczenie duchowieństwa toskańskiego, że uroczystą czynność głosowania chce rozpocząć nabożeństwem kościelném, napełniło wszystkich radością; podobnież i duchowieństwo Legacji postąpi.

Jenerał Fanti powrócił do Turynu z podróży swojéj do Emilji. Na radzie ministrów zdał sprawę o wojsku ligi i duchu jaki je ożywia.

Gazeta wojenna turyńska uwiadamia, iż wydano rozkaz, aby całe wojsko sardyńskie stanęło na stopie wojennéj w d. 1 Kwietnia, dodając, że gabinet angielski ustąpił rządowi Piemonckiemu wielką liczbę dział gwintowanych, odlanych w arsenałach angielskich. Pułkownik Marabatto wyjechał po nie do Londynu.

SARDYNJA.

Medjolan, *5 marca.*

Nikt tu nie wątpi, że głosowanie powszechne ogromną większością rozstrzygnie wcielenie Włoch środkowych do Piemontu. Wkrótce wysłane ztąd zostaną dwa adresa, jeden przez **towarzystwo złączenia**, drugi przez duchowieństwo mediolańskie do duchowieństwa toskańskiego, zachęcający do opierania się utworzeniu osobnego królestwa. Ruch wyborczy objawia się w sposób pełen znaczenia. Hr. Cavour, pp. Farini, Ricasoli, Giorgini, Pepoli, Fanti i Garibaldi będą wybranymi spółcześnie w wielu okręgach; naród bowiem chce im przez to dać dowód swojéj wdzięczności.

Wiadomo, że sąd kassacyjny królestwa z woli Wiktora Emmanuela urzędować będzie w Mediolanie; otwarcie jego odbędzie się z największą uroczystością. Hr. Solopis znakomity mówca zagai czynności sądu.

TOSKANJA.

Florencja, *d. 4 marca.*

Monitor toskański czyni następne uwagi nad obecném położeniem sprawy Włoskiéj:

«*Złączenie* jest kamieniem węgielném narodowości, jest wielkością, która nas otoczy siłą i uszanowaniem, która rozszerzy obręb handlu, ożywi przemysł i nazawsze oswobodzi od obcego jarzma.

„*Królestwo oddzielne* jest dalszym ciągiem życia municypalnego, scieśnionego, drobiazgowego, które różni przez zawiść ludy jednego plemienia, zasiewa między nimi nieprzyjaźń i jednę tylko równość między nimi tworzy t. j. równość nędzy i niewoli. Niech Toskanja wybiera!“

— Podług listów z Florencji, ogłoszenie dekretów co do głosowania powszechnego, obudziło najwyższy zapał między mieszkańcami Włoch środkowych. Wczoraj wieczorem lud florencki udał się gromadnie do mieszkania barona Ricasoli i powitał go pełnemi uniesienia okrzykami; ztamtąd przeniósł się pod pałac poselstwa francuzkiego, dla wyrażenia całego współczucia dla sprzymierzonego wielkiego narodu.

— Dziennik Nazione wyraża:

„Udzielność czyli autonomję Toskanji można dwoiście rozumieć, albo spólność co do osoby panującego przy zupełnie osobnym zarządzie; albo całkowite odosobnienie Toskanji od królestwa wyższych Włoch, równie pod względem osoby panującego, jakoteż pod względem rządu.

„W pierwszym przypadku, projekt nie zasługuje na bliższą uwagę; byłby tylko pytaniem podrzędnem i miałby znaczenie miejscowe, dotykając jedynie organizacji wewnętrznéj i niemogąc nigdy wznieść się do godności pytania politycznego, obchodzącego Europę. Nadto wypadając lub mogąc wypaść na naszę korzyść, zależałoby więc wyłącznie od nas przyjęcie lub odrzucenie tego rozwiązania, stosownie do tego, ile byłoby zgodném lub niezgodném z naszemi życzeniami lub korzyścią. Wszakże rzecz przybrałaby wcale inne rozmiary, jeśliby przez udzielność Toskanji rozumiano utworzenie osóbnego królestwa. Taki wypadek, ktokolwiek zostałby naszym panującym, byłby w zupełnéj sprzeczności z celem naszego powstania. Bo rzeczywiście złączenie dodałoby nam siły, autonomja uczyniłaby nas słabymi. Złączenie wywołałoby nas do życia narodowego; udzielność odosobniłaby nas od tegoż życia.

„Złączenie podniosłoby nas do godności narodów wolnych; autonomja, skazując nas na drobność, poddałaby wpływom obcym. Złączenie czyni nas Włochami; udzielność zostawiłaby nas Toskańczykami. Nakoniec złączenie z królestwem Wiktora Emmanuela stawi nas pod naczelnikiem doświadczonym nietylko w przywiązaniu do zasad liberalnych, ale w miłości niepodległości narodowéj.“

„La Nazione“ przebiegłszy inne powody, mówiące za złączeniem, kończy swe uwagi następnemi wyrazami:

„A więc głosujmy wszyscy za złączeniem Toskanji z monarchją konstytucyjną Wiktora Emmanuela.“

Tenże sam dziennik, powtarzając nazajutrz wezwanie do złączenia, mówi:

„Aby zdać sobie sprawę z głosów, które dać mamy, należy jasno pojąć co znaczy *złączenie*, a co *królestwo osobne*.

„Ze złączeniem ustaje wszelka niepewność, wszelka trwoga, wszelka obojętność. Wiemy, że Wiktor Emmanuel, król nasz obrany, przyjmie nasze głosy, a więc spełni się nasza dola. Przez złączenie utrwalimy niepodległość narodu.

„Z królestwem osobnem wszystko staje się zagadką, wątpliwością, niebezpieczeństwem. W pierwszym wypadku idea narodowa jest zaspokojoną, i możemy przygotować się pod cieniem chorągwi domu sabaudzkiego, na wszelkie następstwa przyszłości. W drugim idea narodowa musi pójść na ofiarę duchowi municypalnemu; i wyzuwając nas ze wszystkiego co jest wielkiém, szlachetném i wspaniałém, wyciągalibyśmy dobrowolnie ręce i nogi naprzeciw temu, co wzdycha zakuć nas znowu w kajdany.—Złączenie jest to widocznie siła, a z siłą Włochy i wolność; — królestwo osobne jest niedołęstwo, a z niém Austrja i niewola. W złączeniu Toskanja o ile jest Toskanją znika, lecz aby odrodziła się w wielkiém życiu narodowém, pod nowym kształtem, jako cząstka wyborowa potężnego królestwa włoskiego. W królestwie osobném, Toskanja przetrwa, ale uboga, słaba, opuszczona.

„Złączenie jest tarczą obrony przeciw każdemu nieprzyjacielowi; królestwo osobne jest samotnością i niedołęstwem, a nawet pewnością stania się łupem pierwszego lepszego.

„A więc złączenie, znaczy: Włochy, Wiktor Emmanuel, siłę, niepodległość wolność, godność, bezpieczeństwo, porządek.

„Przeciwnie królestwo osobne:

„Austrję, słabość, niewolę, niebezpieczeństwa, rewolucje.

„Wybor dla nas Toskańczyków niepowinien być wątpliwy.“

Rzym, *d. 3 marca.*

Z listu pisanego do „dziennika rozpraw“ zdaje się, iż książe Grammont nowe propozycje swojego rządu złożył na Watykanie. Podług nich cesarz Napoleon, uwiadomiwszy o wcieleniu Parmy i Modeny do Piemontu, radzi Ojcu św. oddać Romanję książęciu genueńskiemu, mającemu zostać królem Toskanji. Odpowiedź była odmówna. W Perugji lud w czasie zapust przywdziawszy żałobę udał się na cmentarz i tam modlił się na grobach pozabijanych w czasie ostatniego dobywania tego miasta przez jenerała Schmidta, który kazał zamknąć bramę cmentarza i przez wiele godzin nie pozwolił wyjść z niego modlącym się.—W Witerbo i innych miejscowościach objawy ograniczają się zatykaniem chorągwi trójkolorowych na domach i gmachach rządowych.

KRÓLESTWO OBOJGA SYCYLJI.

Neapol, *3 marca.*

Rząd nie przestaje srożyć się nad mniemanymi swoimi nieprzyjaciołmi. Niedawno rozumiejąc, iż wziął poszlakę spisku, mnóstwo osób z wyższych klass społeczności rozkazał uwięzić. Między innymi książęcia Torella, jego brata mrgr. Bella, książąt Proto, Camporeale, mrgr. Vuloano, Montorosso i wielu innych. Niektórych wygnał z kraju, innych, dotąd bez sądu dręczy w więzieniach. Wpływ królowéj macochy, arcyksiężniczki austryjackiéj jest nieograniczony i zgubny. W Sycylji wszystko wre z nieznośnego ucisku i, gdyby wyspa nie była przepełniona wojskiem, powstanie już by niezawodnie wybuchnęło. Sprawa wojskowych w Abruzzach ukończona; wielu ze skazanych wysłano na wygnanie na dzikie wyspy. Rząd ma w podejrzeniu wszystkich czytających czasopisma, tak dalece, że policja notuje osoby na prowincji, które nawet nic innego prócz urzędowego dziennika neapolitańskiego nieczytają. Z dzienników zagranicznych **le Nord** był dozwolony, lecz w początkach bieżącego miesiąca policja uwiadomiła abonentów, iż nadal wydawanym nie będzie, na radzie jednak ministrów, król zakaz ten cofnął. (*Nord*)

AUSTRJA.

Wiedeń, *d. 8 marca.*

Obróty polityki, oraz tajemna gra gabinetów francuzkiego i sardyńskiego, nikogo tu nie łudzą. Wszyscy są przekonani, że Napoleon dla tego nastaje na wcielenie Sabaudji i Nizzy, aby mógł sprawę „naturalnych granic“ na większy rozmiar przedsięwziąść. Czynią się tu wielkie przygotowania dla odparcia napadu Sardynji, żołnierze czasowo uwolnieni już zostali albo bezpośrednio powołani pod sztandary, albo uprzedzeni, iż powinni znajdować się w gotowości. Oficerowie i urzędnicy intendentury mają być niezwłócznie do Wenecji wysłani dla przygotowania wszystkiego, czego wielkie siły wojskowe potrzebować mogą, bo co się tyczy samego wojska w kilka dni łatwo je na miejsce przenieść. Niemniejsza panuje czynność w wojennych rękodzielniach, wszystko zmierza do tego, aby Austrja w chwili niebezpieczeństwa, a oczekują jéj na wiosnę, nietylko mogła stawić opór Sardynji, ale też dostarczyć swój kontyngens niemieckiéj związkowéj sile zbrojnéj. Wczoraj wysłano rozkazy do dowódców włoskiego czworoboku.

Ze wszystkich krajów cesarstwa zbiegły się do Wiednia żydowskie deputacje dla złożenia u stóp tronu wdzięczności za udzielone prawo nabywania majątków. Izraelici miejscowi odbyli z tegoż powodu wielki dziękczynny obchód w domu bogatéj pani Herz. Znajdowały się na nim wszystkie znakomitości żydowskie, w ich liczbie wielu pisarzy i ogół redaktorów pism czasowych wiedeńskich, których większość, jak wiadomo należy do wyznania mojżeszowego. Pani Herz sama wniosła toast na cześć cesarza, wydawca zaś kalendarza żydowskiego Józef Werthheimer wniósł zdrowie gospodyni. Redaktorowie: Kuranda „wschodnio niemieckiéj poczty„; Stern „czasopisma hebrajskiego„ Dr. Landsteiner „poczty rannéj„ i inni wystąpili z mowami pełnemi gorącego austryjackiego patryotyzmu.

Praga, *d. 4 marca.*

W żadnéj części państwa nowe prawo na korzyść żydów niezrobiło tak złego wrażenia jak w Czechach. Oburzenie ludu wiejskiego jest bardzo silne; powtarzają, że „cesarz prawem nabycia pocieszył żydów, a nas pewnie uszczęśliwi podwyższeniem podatków.„ (*Pr. Ztg.*)

Wiedeń, *d. 7 marca.*

Węgrzy są przedmiotem podejrzeń rządu, i w samym Wiedniu i w różnych miejscowościach madżjarskich policja przetrząsa mieszkania podejrzanych, azali nietrafi na wątek jakiego spisku. Jeden z najdostojniejszych patryotów hr. Szechenyi, znajdujący się w domu zdrowia w Doebling, zaledwie wyleczony od choroby umysłowéj, stał się także ofiarą poszukiwań policyjnych. Znaleziono wprawdzie dosyć papierów, ale te wszystkie pisane są ręką hrabiego w czasie jego choroby, wspominane jednak przez niego osoby mogą być przez policję napastowane. Dom w Doebling zamieszkany przez hrabiego jest celem odwiedzin najmożniejszych Madżjarów; prócz tego widuje hrabiego często lord Loftus a nawet hr. Rechberg. Cesarz własnoręcznym listem rozkazał hr. Gołuchowskiemu zaprzestać werbunków do wojsk papieskich i neapolitańskich. Miało to nastąpić w skutek przełożeń Francji.

Feldmarszałek porucznik baron Eynatten, który znajdował się podczas ostatniéj wojny na czele administracji wojennéj, podejrzany o ogromne nadużycia, został uwięziony. Na badaniach przyznał się do winy; następnie napisawszy list do cesarza pełen żalu odjął sobie życie. Niewiadomo czy spólników wymienił. (*Nord*).

PRUSY.

Berlin, *d. 3 marca.*

Kommisja budżetowa wniosła do izby postanowienie: »Jzba gotowa jest wyznaczyć 150,000 tal. wymaganych przez rząd na 1860. r. na wyprawę do Azji wschodniéj; lecz obok tego wyraża naganę, iż ta wyprawa była przedsięwziętą pierwéj, nim reprezentanci narodowi przeznaczyli na nią potrzebną summę. (*J. d. St. P*).

d. 8 marca.

Piszą z Berlina, że rząd angielski porozumiewa się z pruskim, i używa go do wspólnego oporu w rzeczy przyłączenia Sabaudji do Francji. Jakkolwiek Prusy nie mogą być obojętnemi na widoki Francji, przywrócenia granic 1814. r. ze względu jednak na trudności wewnętrzne i zagraniczne, rząd musi być badzo ostróżnym. Oppozycja izby panow, obawa czy projekt reorganizacji wojska dójdzie, a więc czy gabinet książęcia **Hohenzollern** utrzyma się, z jednéj, antagonizm zaś drugo-rzędnych państw niemieckich, z drugiéj strony, tę ostróżność doradzają; dopóki zatém ważniejsze czynności sejmu nie będą załatwione, zdaje się, iż w polityce zewnętrznéj żadne ważne postanowienie nie nastąpi. (*Nord*).

ANGLJA.

Londyn, *d. 8 marca.*

Posiedzenie izby niższéj. Po rozprawach w rzeczy Sabaudji, po daném zapewnieniu przez lorda Palmerston, że wyznanie religijne członków gabinetu nie wpływa na drogę, jakiéj gabinet postanowił się trzymać w polityce, względem państwa kościelnego, przystąpiono do głównego przedmiotu dzisiejszego posiedzenia.

P. **Bing** wnosi, aby podać adres królowéj z powodu zawarcia traktatu handlowego z Francją. Oświadcza, iż trzyma się dawniejszych przykładów, a mianowicie, gdy były zawarte podobneż traktaty handlowe między Francją i Anglją i znowu między temże państwem a Rossją. Nigdyby tego nieuczynił, gdyby niebył przekonany, że zewnętrzna polityka rządu jest pełną

godności i umiarkowania, zdolną rozwinąć stosunki handlowe, oraz zapewnić pokoj Europy. Bo nie oddziela części politycznéj traktatu od jego celu prosto handlowego. Wytoczono tu wprawdzie rzecz o Sabaudji, lecz niechce wchodzić w jéj roztrząsanie wiedząc, iż polityka kraju znajduje się w dobrém ręku. Przystępując do rozbioru traktatu oświadcza, iż uznaje go za wielce pożyteczny, i mogący zbliżyć pożądaną chwilę zupełnéj wolności handlu. Zbija zarzuty, że gabinet przez rzeczony traktat uczynił więcéj ustępstw niż ich otrzymał; jasno bowiem okazuje się, iż umowie przewodniczyła myśl wzajemności. Najlepszym zaś dowodem, iż zasady obu rządów były bezstronne, są te żwawe skargi, których nieszczędzono po tamtéj stronie kanału; sądzi nakoniec, że największą zasługą traktatu jest to, iż dopomógł Francji otrząsnąć się z systematu protekcji i zakazu.

P. Bing zbija poprawy, jakie chciano poczynić w jego wniesieniu; dodaje iż pragnąłby znaleźć w traktacie wzmiankę o prawie morskiem; lecz ze względu, iż obecna umowa odnosi się do handlu, nie do żeglugi, spodziewa się, że późniéj stosunki morskie załatwione między dwóma rządami usuną istniejące dotąd niedogodności. Co do obaw, aby nie zabrakło węgla w kopalniach angielskich, okrywa je śmiesznością, jak również zarzut, iż w razie wojny, węgiel tego kraju zasilać będzie statki nieprzyjacielskie; wszak skoroby wojna wybuchnęła czyż traktat handlowy ostać się potrafi. Prosi izbę, aby poświęciła swą uwagę rozbiorowi traktatu wyłącznie pod względem handlowym. Kończy świetną i pełną ognia pochwałą zasługi p. Cobden; zwraca mowę do stronnictwa zachowawczego w izbie, aby wsparło jego wniesienie jeśli nie sądzi, że przyjęcie adresu naraża cześć i godność korony na uszczerbek.

P. Lindsay wykazuje różnicę między traktatem r. 1787 a obecnym; przypomina, że umowa ówczesna nie zbliżyła dwóch narodów, że owszem, po upływie lat czterech zapaliła się wojna trwająca ćwierć wieku. Po wielu szczegółowych uwagach p. Lindsay cofa swoją poprawę.

Po wielu głosach zabieranych przez rozmaitych członków izby, którzy ciągle zwracali uwagę na Sabaudję i domagali się, aby wówczas dopiéro traktat przyjąć, kiedy cesarz Francuzów uspokoi Anglję w jéj obawach o zamiar rozszerzenia granic cesarstwa, rozprawy odroczono do dnia następnego. Nazajutrz więc d. 9 marca po wznowieniu rozpraw lord A. Vane Tempest dapytał, czy gabinet nie może dać nowych jakich objaśnień co do Sabaudji. Lord J. Russel oświadczył, że korespondencję swoją z rządem francuzkim przesłał posłom jéj kr. Mości przy dworach Wiedeńskim, Berlińskim i Petersburskim, dla zwrócenia uwagi tychże dworów na doniosłość wspomnianéj sprawy. Dotąd otrzymane zostały wiadomości z Wiednia i Berlina, iż te gabinety podzielają myśl naszego rządu. Z Petersburga odpowiedź jeszcze nie nadeszła, co skoro nastąpi lord J. Russel nie omieszka udzielić jéj izbie. Podobnież gabinet turyński nie odpowiedział dotąd na uczynione sobie zapytanie, zdaje się jednak że hr. Cavour wyrazi, że los Sabaudji zostawi jéj rozstrzygnieniu w drodze powszechnego głosowania. Zresztą minister spraw zagranicznych obowiązuje się w następny poniedziałek złożyć wszystkie papiery odnoszące się do Sabaudji. Po obszernych i gwałtownych mowach pp. Horsman, Disraeli i wielu innych, wnoszona poprawa pierwszego odrzuconą została przez izbę, 282 głosami przeciw 56. Następnie przyjęto projekt adresu p. Bing, wyznaczono kommisję redakcyjną; izba zakończyła posiedzenie o trzy kwadranse na drugą po północy. Tryumf ministrów w rzeczy traktatu jest najzupełniejszy.

ZIEMIE SŁAWIAŃSKIE.

Zagreb czyli Agram w Chorwacji, *d. 20 stycznia.*

W skutek niezliczonych błędów, jakich rząd austryjacki dopuścił się w ciągu ostatnich lat dziesięciu w administracji wewnętrznéj, duchowieństwo rzymsko-katolickie krajów węgierskich znalazło się w szeregach oppozycji; włoskie, mianowicie wiejskie, oddawna tchnąc jednym duchem z ludem, żywi największą niechęć ku Austrji i pragnie wyzwolenia z pod jéj władzy; zaledwie kilku biskupów rząd ma po swojéj stronie. W Tyrolu podobnaż nieżyczliwość; ale dziwnym sposobem źrzódła jéj szukać należy w zadaleko posuniętéj gorliwości duchowieństwa tego kraju, obwiniającego rząd o niewczesną tolerancją. W Czechach, Morawach i Galicji, duchowni podzielają uczucia narodowości; niewielka liczba osób wyższéj hierarchji nie może ich skierować na pożądańszą dla rządu drogę; tylko duchowieństwo czysto niemieckich krajów bezwarunkowo sprzyja Austrji. Co do Rusinów, wiadomości nasze (1) zwiastują, że tylko biskupi i kapituły trwają w unji, plebani zaś i lud gotowi wrócić do dawnego wschodniego obrządku, i tylko wpływ władzy świeckiéj wstrzymuje ich od rozbratu z kościołem rzymskim. W Węgrzech i Siedmiogrodziu rząd przeświadczył się, iż ledwo dwóm lub trzem biskupom ufać może, inni są przedewszystkiem Węgrami. Między Kroatami, równie jak między Rusinami poczyna objawiać się życzenie rozstania się z Rzymem; unja zaprowadzona przez cesarzowę Marję-Teresę chwieje się tém bardziéj, że hr. Coronini główny naczelnik kraju i wyższe duchowieństwo, najgorliwiéj usiłują działać w przeciwnym kierunku. Lud kroacki zniewolony do unji, w drugiem pokoleniu stracił język słowiański i obrzędy cerkiewne, w trzeciem różnice z katolicyzmem jeszcze więcéj się zacierały; duchowieństwo, trzymające z rządem, uczyniło małe tylko ustępstwa ludowi, i jak w Bosnji i innych ziemiach słowiańskich, pozwoliło przedrukować niektóre książki nabożne i pieśni w języku krajowym, ale głoskami łacińskiemi. W roku 1848 silnie obudzone uczucie pierwiastku słowiańskiego, skierowało umysły ku wspomnieniom przeszłości; Kroaci znowu ścisle złączyli się z Serbami, poczęli tęsknić do obrzędów ojczystego kościoła, Dalmatowie nawet przypomnieli sobie, że mieli oddzielną hierarchją w Raguzie. Duchowieństwo kroackie poczęło dopraszać się o wznowienie obrządku słowiańskiego; dopomagał mu w tém uczony biskup Strahlmaier, lecz niedługo, dziś bowiem działa w przeciwnym zupełnie kierunku. Na zasadzie historycznéj byliby Kroaci osiągnęli cel swych życzeń, ale Austrja w niewdzięczności swojéj wzbroniła tego, co było najdroższém dla ludu, biskupi dopomagali jéj w tym względzie, przedajne pisma czasowe starały się zagłuszyć głos kraju; biskup zaś serbski ubogi i bez wpływu, nie mógł podołać możnym przeciwnikom słowiańskiego pierwiastku. Nawet doktor Gay poświęcił szacunek swoich współziomków, widokom osobistym; kardynał zaś Haulick postarał się o rozpowszechnienie mnóstwa ulotnych pisemek na rzecz dworu papiezkiego, listami zaś swojemi pasterskiemi, silnie dźwiga sprawę Rzymu. Te usiłowania wsparte zostały czynném spółdziałaniem naczelnika kraju hr. Coronini, który zastosował do Kroacji tryb postępowania, jakiego wyuczył się w Modenie. Wiemy jakiemi subtelnemi środkami wyzuł Serbów w województwie z zarządu szkolnego i cerkiewnego, oraz zmusił tamecznych Wołochow do unji. Nie dziwi nas przeto ani duch dziennika zagrebskiego, ani duch Nowin Narodowych, które stały się organem urzędowym. Pisma te tchną nienawiścią ku Czarnogórzu i chrześcijanom tureckim. Wszakże te środki obudziły nas z odrętwienia, przywiodły na pamięć wypadki ubiegłego dziesięciolecia, którego wrażeniami żyje całe obecne pokolenie. To właśnie jest przyczyną, dla któréj duchowieństwo kroackie przeciwi się konkordatowi, i wspierane przez patryotów krząta się około wznowienia nabożeństwa po kościołach w języku słowiańskim. Lecz gubernator Coronini znalazł bardzo podatne narzędzie, w osobie wygnanego z Belgradu biskupa Piotra; działanie jego atoli znajduje opór ze strony graniczników (Gräntzer), silnych liczbą i jednością. Wprawdzie skoro objawili nieufność swoją względem nowego biskupa Piotra, wnet zmieniono ich organizację; jest to już czwarta przemiana od dziesięciu lat. Dziwna, że rząd austryjacki mieni siebie zachowawczym, gdy polityka jego jest istne perpetuum mobile; zewnętrzna idzie za zmianą księżyca, wewnętrzna jest w ciągłym stanie przechodnim. Zdumiewa Europę niezadowolenie graniczników, dotąd najwierniejszych Austrji, i służących za postrach dla Włochów. Wszakże ci co wiedzą, że za poświęcenia swoje w r. 1848—1849, wyzutymi zostali z odwiecznych praw swoich, i że biédny ich kraj obarczono nieznośnemi podatkami, narówni z najbogatszemi prowincjami państwa, inaczéj zapatrywać się na to będą. Dostojność bana, była już czczym dźwiękiem, po śmierci jednak hr. Jełłaczyca, rząd postąpił najniepolityczniéj, nie dozwalając wyboru, któryby zawsze byłby padł na którego z jenerałów austryjackich, i naznaczając na tę dostojność znienawidzianego Włocha Coronini, dla tego tylko, iż obecność jego w tym kraju była niezbędną, dla adoptacji wbrew ustawom jego syna. Hr. Parawicz-de-Ksuba, rozwiodł się z żoną, i za radą dworu, przybrał syna hr. Coronini, ten zaś postarał się dobroczyńcę swego hr. Parawicza oddać pod opiekę, aby nie uszczupliło się dziedzictwo przybranego Coronini. Milczelibyśmy, jeśliby hr. Coronini nazywał się gubernatorem, mianować go atoli banem, jest to urągać się prawom naszego kraju; ban bowiem powinien zawsze być rodem Kroatą, i urzędować z wyboru. Przed ostatnią wojną obiecywano nam złote góry, ale ledwo niebezpieczeństwo minęło, nowy ucisk, nowe krzywdy. Któż winien będzie, jeżeli takie postępowanie wywoła nieuchronne następstwa złéj wiary.

Pocieszającą jest rzeczą, że uczeni nasi nie wyrzekają się ducha czasu. W odpowiedź na dążenia hr. Coronini, postarano się urządzić teatr narodowy, i ogłosić nagrody za wydanie dzieł pożytecznych cyrylskiemi głoskami, które wszystkim są znajome. Otworzono też czytelnię, założyciele jéj hr. Ordedy, dr. Kukuljewicz, Farkas i Giurkowicz, otrzymali na to zezwolenie bana, ale pod wyraźnym warunkiem, aby towarzystwo czysto słowiańskie, koniecznie utrzymywało też czasopisma niemieckie.

(1) Korrespondent *Wiadomości Petersburskich* jest wyznawcą kościoła wschodniego.

Cetin w Czarnogórzu, *5 stycznia.*

Niewiem, czy doszła do was wiadomość o zamachu na życie książęcia Danjela. Nikczemnik zwał się: Stankootów Pieijawicz; chciał on podpalić dom książęcia i zabić go wśród pożaru; szczęściem zbrodniczy zamysł wcześnie odkryto i winowajca odniosł już karę. Człowiek ten nikomu nieznany, szedł za natchnieniem osobistéj zemsty. Wyznał przed książęciem powzięty zamiar; na pytanie zaś, jakich miał wspólników? odrzekł: Całe Czarnogórze. Podobną odpowiedź natchnąć mogła tylko rospacz, bo jeśli książe wprowadzanemi nowościami obraził nasze odwieczne i patryarchalne obyczaje, dziś jednak usiłuje zatrzeć swój błąd i nigdy żaden Czarnogórzanin niepomyśli nawet sięgnąć na życie swojego władzcy—tak dalece dni jego są świętemi dla każdego Słowianina.

Po rozjechaniu się europejskich granicznych kommissarzów, przybyli tu mieszkańcy Piwy, Drobiańcy i Szarawcy dla złożenia książęciu daniny. Przyjęci łaskawie, gościli przez całe święta Bożego Narodzenia. Część Drobiańców została na stronie tureckiéj, lecz ci, równie jak Piwowie, niechcą należeć do Turcji, ponieważ Czarnogórzanie zawsze uważali siebie za wolnych chrześcjan. W ogólności nowe rozgraniczenie zaspokoić nas nie może, mimo całą naszą wdzięczność dla wielkich mocarstw; mieliśmy daleko większe prawa do rozszerzenia granic od południa, niż od północy, ponieważ nowy kordon kraj nasz zamyka i zostawia go w niedostatku, pozbawiając wszelkich handlowych stosunków. Należało granicę poprowadzić nie tylko pod względem geograficznym, lecz i politycznym, jeśli chciano osięgnąć pożądaną i trwałą spokojność. Okolice Bara jeszcze w XVII wieku należały do Czarnogórza; mieszkańcy ciągle złączyć się z niem pragną. Odbierając od nas Kuczę, Łęg Wiekliński, góry Siezińskie i wysepki na jeziorach Wranwinie i Lesendrze, można nam było dać choć część Bara dla żywności. Ale na nieszczęście wymagań naszych bronił tylko pełnomocnik rossyjski, większość kommissarzów była nam przeciwną. Krzycząca jest niesprawiedliwość przychylać się w téj mierze więcéj na stronę Turków niż na stronę dziejowych praw chrześcijańskich, i jeśli wielkie mocarstwa pragną, aby pokój panował na naszem pograniczu, nieuchronną jest rzeczą przedewszystkiem zmienić przeprowadzoną już linję. Co do uwag moich o trudności wyżywienia, dosyć wspomnieć, że jedyny nasz ziemiopłód kartofle, przeszłego lata zupełnie zginęły. Przeszły władyka Piotr II, dla odwrócenia głodu, zaprowadził był spichrze zsypkowc, lecz późniéj o nich zapomniano; panujący dziś książe kazał nabyć w Dalmacji znaczną ilość kukurudzy dla rozdania tego ziarna potrzebującym, sposobem pożyczki w cenie kupnéj, rozkładając na lat sześć wypłatę. Przychodzą po nie, bez względu na wszelkie przeszkody, mieszkańcy najodleglejszych stron kraju.

Podróż p. Mirko do Paryża niema żadnego politycznego celu; udaje się on dla przywiezienia do kraju syna, który tam odbywał nauki.

W sąsiednich obwodach tureckich spokojnie; Rajahi uwierzyli danym przez rząd obietnicom. Wszakże pozorna to tylko spokojność, wszystko wre wewnątrz; Mahometanie równie jak dawniéj dumni, zwierzchność zaś albo słaba, albo niesumienna. Oto świeżo jeszcze Turcy pokrzywdzili chrześcijan katolickich w Skodrze, chociaż pasza jest człowiekiem sprawiedliwym i usiłuje bronić chrześcijan.

W Carogrodzie spółziomek nasz Miłosz Martinowicz zastrzelony został przez jakiegoś wściekłego Turka; zabity znany był z waleczności i słynął jako najpiękniejszy mężczyzna kraju.

(*S. P. W.*)

SERBJA.

Podług najświeższych wiadomości z Belgradu, czekano co chwila zgonu książęcia Miłosza. Jest obawa, aby śmierć jego nie była hasłem zaburzeń politycznych Serbji. Zbieranie się wojsk tureckich w tych stronach niepokoi Serbów, którzy wyprawili deputację do Stambułu dla dowiedzenia się o zamiarach rządu. Może też poruczono jéj otrzymać u Porty potwierdzenie praw następstwa dla książęcia Michała.

(*Nord.*)

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

Londyn, *d. 11 marca.*

Zakład telegraficzny Reutera ogłosił odpowiedź p. Thouvenel, daną hrabiemu Cavour, w któréj wyraził, że istnieje zasadnicza różnica między przyłączeniem Toskanji do Piemontu, przyznaném przez Europę, i przyłączeniem Sabaudji do Francji, dobrowolnie przez Wiktora Emmanuela odstępowanéj. Jeżeli Piemont przyłączy do swojéj korony Toskanję, Francja nie będzie go wspierała na téj niebezpiecznéj drodze. W tejże odpowiedzi p. Thouvenel nalega, aby rzecz o wcieleniu Sabaudji do Francji, nie roztrzygała się powszechném głosowaniem, lecz głosowaniem tylko władz miejskich-municypalnych.

Inna depesza. Tenże zakład Reutera podaje treść odpowiedzi ojca św., na przełożenia francuzkie. Nierozdzielność państwa kościelnego, nie jest wyłącznie sprawą polityczną, i owszem jest także sprawą religijną, pisze kardynał Antonelli. W rzeczonéj odpowiedzi ojciec św. stanowczo odmawia ustanowienie wikarjatu w Romanji; lecz zgadza się na reformy w zarządzie, pod warunkiem nierozdzielności państwa kościelnego.

d. 13 marca.

Na wczorajszém wieczorném posiedzeniu izby niższéj, minister spraw zewnętrznych, lord John Russel, przyrzekł złożyć parlamentowi pisma, w sprawach Neapolu. Tenże minister doniósł, że rząd dołoży wszelkiéj usilności, aby z Belgji, Hollandji i Niemiec, dozwolony był wywoz gałganów do Anglji. P. d'Israeli oświadczył żądanie, aby rozprawy nad wniesieniem p. Kinglake, miały miejsce d. 19 marca; rozprawy zaś nad bilem reformy, aby zostały odłożone. Minister na to się nie zgodził. Wówczas p. Kinglake zapowiedział, że odpowiedzialność za zwłokę spadnie na gabinet, ponieważ doszło do jego wiadomości, iż deputowani sabaudzcy już są na wyjezdném do Paryża, dla złożenia przysięgi na wierność cesarzowi Napoleonowi. P. Packington wyraził, iż te rozprawy nie mają na celu postanowienia parlamentowego, aby wynurzyć nieufność w ministrach.—Kanclerz podskarbstwa p. Gladstone odezwał się, że ponieważ rozprawy nie zmierzają do wynurzenia nieufności, na dniu więc jutrzejszym, lord John Russel złoży izbie papiery, i udzieli wiadomość, która wywoła rozprawy. Wówczas p. d'Israeli powiedział, że wniesienie p. Kinglake ma na celu dwa przedmioty: przyłączenie Sabaudji do Francji, i postępowanie ministrów w téj rzeczy. Lord Palmerston rzekł, iż rozprawy mogą być dozwolone, jeżeli chodzi o wyrażenie nieufności ku ministrom, w innym zaś razie, rozpoczynać ich nie należy, gdyż nadwątliły by przymierze między Francją i Anglją. Lord John Russel dodał, iż wysłano do lorda Cowley zapytanie: w jaki sposób cesarz Napoleon zamierza radzić się mocarstw w rzeczy Sabaudji. Odpowiedź jest oczekiwaną. Na témże posiedzeniu głosowano nad podatkiem od papieru. Za zniesieniem podatku było 245, przeciw zniesieniu 192 głosów.

Paryż, *d. 11 marca.*

Monitor ogłasza traktat handlowy między Anglją i Francją. Akt ten poprzedzony jest obszernym raportem, obejmującym układy toczone przed ich podpisaniem.

Berlin, *11 marca.*

Rossja i Prussy nie dały jeszcze poznać swojego zdania w rzeczy przyłączenia Sabaudji i Nizzy. Wspomnione rządy oczekują, aby wprzódy cesarz Napoleon wyłożył otwarcie przyczyny, które zdają się żądania jego upoważniać.

Mediolan, *d. 10 marca.*

Municypalność mediolańska uchwaliła jednomyślnie adres, wynurzający jéj przywiązanie do króla, i ufność w polityce narodowéj, przyjętéj przez rząd królewski, względem Włoch środkowych. Municypalność objawia postanowienie swoje wspierania rządu, i w tym celu, jako zakład rzeczonego postanowienia, ofiaruje summę trzy miljony franków. Municypalność Lodi uwielbiając tę uchwałę, postanawia ją naśladować. Oczekują podobnychże uchwał w innych częściach kraju.

Turyn, *d. 10 marca.*

Jenerał pruski Wildenbruch, wysłany do Włoch ze szczególném dyplomatyczném

poruczeniem, przybył do Modeny. Wieśniacy zbierają się gromadnie, dla wpisu swoich nazwisk na listy wyborców. Duchowieństwo modeńskie złożyło od siebie adres gubernatorowi, wynurzający życzenie wcielenia Modeny do Piemontu.

Chambery, *d. 10 marca.*

We wszystkich sabaudzkich gminach, przybite zostały odezwy gnbernatorów Chambery i Annecy zapowiadające, iż mieszkańcy będą wezwani do objawienia zdań swoich: czy pragną pozostać w związku z Piemontem, lub połączyć się z Francją, na warunkach mających się uchwalić przez parlament Sardyński.

(Z HEJNEGO.)

Płakałem we śnie:— mnie się roiło,
Żeś ty umarła; lecz to sen tylko,
A gdym się zbudził, jeszcze łez kilka,
Po mej się twarzy stoczyło.

Płakałem we śnie: mnie się roiło,
Ostatnie z tobą widzenie,
A gdym się zbudził, serce mi biło,
I łez płynęły strumienie.

Płakałem we śnie: mnie się roiło,
Że ty mnie kochasz, dziewczyno!
Lecz gdym się zbudził, boleść wróciła,
I całe życie łzy płyną. (x)

JĘDRZEJ BOGORJA MOKRONOSKI

J. BARTOSZEWICZA.

(*Dokończenie, ob. Nr. 19*).

Nadchodził sejm Krasińskiego w roku 1782. Mokronoski zasiadł na nim pierwszy raz jako senator i w takim charakterze siedział tylko na tym jednym. Kiedy w końcu obrad przystąpiono do elekcji rady nieustającéj, z listy podanych kandydatów wojewoda utrzymał się. Pomieszczono go w departamencie cudzoziemskim, pod prezydencją księdza kanclerza Okęckiego. Był Mokronoski pierwszym członkiem departamentu, a za nim dopiero szli Kazimerz Raczyński i Szczytt poseł płocki.

Tak więc Mokronoski miał trzy obowiązki na raz bardzo ważne: wprawdzie inni mieli ich więcéj. Zasiadał w radzie nieustającéj, w kommissji edukacyjnéj i w kommissji ekonomicznéj króla jegomości, wojsko tylko porzucił.

Wtedy to pani hetmanowa Branicka skusiła wojewodę, żeby na starość odwiedził jeszcze raz Francję. Mokronoski dał się namówić, i pojechali oboje na wiosnę w roku 1783. Trzeci to już raz, zasłużony starzec oglądał miejsca i kąty znajome dawniéj i odnawiał zapomniane stosunki. Pamięć jego we Francji ciągle świeżą była. Z osobliwszemi też względami przyjmowani byli oboje podróżni na całéj drodze po tym kraju, stary wojewoda z siostrą króla polskiego. Ludwik XVI. przyjął ich z wyszukaną grzecznością w Wersalu. Wojewoda pokazywał pani hetmanowéj wszystkie osobliwości Francji i Paryża. Sześć miesięcy piorunem wśród coraz nówszych wrażeń przeleciało. Dopiero na jesień powrócili podróżni do ojczyzny, wielce oboje ze swojego pomysłu kontenci. W Warszawie stanęli 16 pazdziernika 1783.

Starość upomniała się wtedy o swoje prawa. Trudy podróży podkopały cokolwiek zdrowie wojewody. Olbrzym upadał pod ciężarem lat. Za powrótem do kraju, Mokronoski zachorował mocno. Choroba nie powiększała się wprawdzie i owszem znajdowała się ciągle w jednym stanie, ale ta właśnie okoliczność przerażała. Tak całą zimę przetrwało. Wojewoda prawie nieopuszczał łoża, do którego raz wraz musiał się uciekać. Ale na wiosnę pokazało się jakoś lepiéj, wstąpiła do serca nadzieja. Zwodziła, bo coż siły ludzkie mogły przeciw naturze? Ale kiedy tracim kogoś drogiego, chociaż przeczuwamy koniec niedaleki, tak się chce chociaż miesiąc, dzień, godzinę jednę wytargować na śmierci. W tém właśnie położeniu byli wszyscy, którzy w zimie 1783 za Mokronoskiego zasyłali modły.

Ten stan polepszenia zdrowia trwał do czerwca. Wojewoda częściéj z domu wyglądał, bywał u przyjaciół, z któremi dzielił zabawy towarzyskie, zajeżdzał nawet na sessje rady nieustającéj i ekonomiczne królewskie do zamku. Raźny był, zdrówszy, weselszy. Znowu uproszony od znajomych, krewnych, przyjaciół, jako sędzia polubowny, opiekun, i poradnik, godził sprawy familijne, bronił sierot i wdów biednych. Szczerze pobożny, bo na starość porzucił nawet zasady filozoficzne, które przejął w bardzo małéj części, jeździł po kościołach modlił się, a w czasie choroby spowiadał się często i kommunikował. Wszyscy, widząc tak wesołego wojewodę, cieszyli się że czerstwy.

Ale śmierć tymczasem przyszła swoim porządkiem. W poniedziałek 14 czerwca 1784. wojewoda jadł obiad u siebie, wyjechał do pałacu Lubomirskich pod blachę, gdzie odbywały się sessje ekonomiczne, w pokojach pana Kickiego, koniuszego wielkiego koronnego. Na sessji nagle, o siódméj godzinie wieczorem, wojewoda słabnąć zaczął, zobaczywszy to panowie kommissarze, prosili, żeby powrócił czem prędzéj do domu i położył się do łóżka. Z początku stawił Mokronoski naleganiom przyjaciół jakiś opór, ale potem dał się przekonać. Sam jeszcze o własnéj sile siadł do karety która po niego zajechała. Ale zaledwie przybył na Podwale do pałacu hetmanowéj, w którym od lat tylu mieszkał i wstąpił na schody, siły go zupełnie opuściły, i osłabł tak nagle, iż służba zbiegała się i już na pół umarłego zaniosła na górę do komnaty. Rozebrany spoczął na łożu ale wpadł zaraz w uśpienie letargiczne. Posłano po księdza, przybiegł i dał in articulo mortis rozgrzeszenie bez spowiedzi. Wojewoda odzyskał wtedy na chwilę przytomność i wyrzekł. „Boże oddaję ci duszę moją.“ To były ostatnie jego wyrazy, płakali wszyscy i ksiądz płakał, samemu wojewodzie łzy zwilżyły powieki; po spowiedzi powtórzył jeszcze, „jużem teraz spokojny, już gotów jestem stanąć przed sądem boskim.“ Lekarze napróżno chcieli go potem otrzezwić.

Umarł wojewoda mazowiecki dnia 14 czerwca 1784 r. Żył lat 71 miesięcy siedm i dni ośmnaście. Za życia jeszcze utracił dwóch braci Ludwika strażnika polnego koronnego i księdza Jana, który był kanclerzem płockim, z kilku żon nie zostawił żadnych dzieci. Sławę imienia przekazywał synom brata Ludwika.

Nie było obywatela w Rplitéj, którýby nieznał Mokronoskiego, którýby go nie żałował. Król uczuł więcéj tę stratę jak kto inny. Ale najwięcéj cierpiała hetmanowa Branicka. Z Mokronoskim zginęła jéj rada i pomoc najserdeczniejsza, bo bezinteressowna.

Warszawa przywdziała się w żałobę. Ciało nieboszczyka eksportowano 15 czerwca z pałacu na Podwalu do kościoła księży kapucynów; 19-go w sobotę odbyło się tamże żałobne nabożeństwo, na którem znajdował się król z panami. Mszę wielką i kondukt celebrował biskup poznański Okęcki. Działa przed kościołem odzywały się i żołnierze z ręcznéj strzelby na żałobę strzelali. Rada nieustająca i kommissja edukacyjna wyprawiły za duszę swojego członka, drugie nabożeństwo u ś. Jana: 22 czerwca rada nieustająca, a nazajutrz kommissja. Celebrowali biskupi Józef Kossakowski i Garnysz. Gości była moc niezmierna. Kościół obito cały suknem ponsowem w złote festony. Napis piękny i zaszczytny położono na grobowcu (a).

Nietylko w Warszawie uczczono pamięć szlachetnego męża. Kommissja edukacyjna okolnikiem zaleciła po szkołach nabożeństwa i modlitwy, jako za człowieka, który położył wiele zasług dla młodego pokolenia. Odbywały się też gęste nabożeństwa po kraju. Wszędzie mowy i żałoba. W Krzemieńcu perorował Leon Kondracki podstarości Krzemieniecki (w lipcu 1784). W Wilnie z wielkiemi ceremonjami odbyło się akademickie nabożeństwo.

W literaturze pamiątkę wojewody mazowieckiego uwiecznił młody podówczas mówca, który tylko co nabywał rozgłosu, to jest Stanisław Kostka Potocki (pózniéjszy minister oświecenia). Miał mowę w pół roku, na uroczystym obchodzie śmierci. Mowa ta wyszła w styczniu 1785. u Grella w Marywilu i kosztowała 2 zł. Tytuł jéj: „Mowa przy obchodzie pamiątki W. M. W. W. N. Andrzeja Mokronoskiego, wojewody mazowieckiego na zgromadzeniu W. W. N. dnia 26 grudnia 1784 miana.“ Narnszewicz poprzednio napisał życiorys mały wojewody pod obraz, jaki król zawieśił w zamku, obok innych portretów swoich gości czwartkowych, Mokronoski oczywiście miał wstęp na uczone obiady.

Istotnie godzien jest pamięci mąż, który lat 70 przeszło przeżył dla Rplitéj, który pół wieku przesłużył w wojsku i jenerałem był lat 32, mąż, który na dziewiętnastu sejmach posłował, który w kommissji edukacyjnéj zasiadał lat ośm, a w senacie trzy, mąż którego myśli, uczucia, czyny, krok każdy, poświęcony był dla dobra ojczyzny. Umierał Mokronoski w szczęśliwych czasach; po pierwszych boleśnych klęskach Rplitéj, kiedy nastał pokoj głęboki i można było łudzić się nadzieją, że narod potrafi wybrnąć z toni nieszczęść. Myślał pewno wojewoda, że naród połączony z królem zrozumiał tajemnice swojego bytu, że w szkole doświadczenia nabył mądrości, która go w dalszém miała prowadzić życiu.

d. 12 listopada 1852.

(a) Szczegóły o śmierci w Gazecie Warsz: 1784. N. 50 i 51. Napis czytaj w Gazecie Warsz: 1785. N. 44. Supplem.

KRYTYKA.

BARBARA RADZIWIŁŁÓWNA.

POEMA DRAMATYCZNE A. E. Odyńca.

Wystawienie na teatrze Wileńskim znamienitego dzieła „Barbara Radziwiłłówna“, obudziło najwyższe zajęcie. W roku zaprzeszłym, kiedy rzeczony dramat ukazał się na świat, pisma czasowe pośpieszyły wypowiedzieć zdanie kilku krytyków, zapatrujących się na ten prześliczny utwór prawdziwéj narodowéj poezyi, z rozmaitych punktów widzenia. Zarzut niescenicznośći, spodziewamy się, że wkrótce upadnie, gdy autor, kierowany postrzeżeniami, jakie sam przy kilkakrotnéj wystawie swego dzieła poczynił, niezbędne w niém zmiany i powiązania wprowadzi. Ale ważniejszym nierównie względem, jest pojęcie ducha prawdy dziejowéj, mającéj odżyć w poemacie. Krytycy obszernie rozwiedli się w téj mierze; zdaje się nam jednak, że trafne nacechowane tém pojęciem uwagi bezimiennego autora pisma, które tu na sąd czytelników naszych oddajemy, więcéj jeszcze wyjaśnią stanowisko z jakiego na ten utwor zapatrywać się potrzeba.

—

Wer den Dichter will verstehen,
Muss in Dichter's Lande gehen.

Najważniejszém zjawiskiem literackiém 1858 roku w Wilnie, było niewątpliwie wyjście z druku poematu dramatycznego: „Barbara Radziwiłłówna, czyli początek panowania Zygmunta Augusta,“ przez Antoniego Edwarda Odyńca. Wydany we wrześniu, w końcu już tegoż miesiąca powitany był obszernym artykułem bezimiennego autora w feljetonie Gazety Warszawskiéj, pobieżnym a wzniosłym i sympatycznym przeglądem Pani Eleonory Ziemęckiéj w „Kronice wiadomości krajowych i zagranicznych“, i w listopadowym numerze Bibljoteki Warszawskiéj poważnym rozbiorem Pana A. A. K.

Atoli pomiędzy światłemi i sumiennemi pracami bezimiennego recenzenta Gazety Warszawskiéj i P. A. A. K. z Bibljoteki, a autorem poematu, zdaje się nam zachodzić wielka różnica, tak w poglądzie na przedmiot poematu, jako i na treść ogólną dziejów naszych, a tém samém i na szczegóły obrobienia; wzniosły zaś i sympatyczny przegląd P. Ziemęckiéj nie wyczerpuje wcale przedmiotu; — to nas skłoniło do podania naszych w téj mierze poglądów. Nie przedsiębierzemy tu rozbioru dzieła p. Odyńca, nie czujemy się albowiem zdolnymi do téj pracy; chcemy tylko wykazać: jak, podług naszego widzenia, autor pojmuje treść naszych dziejów i obraną za przedmiot poematu ich chwilę, i pod jakiemi warunkami wydany sąd o nowym i w treści i w formie utworze uważalibyśmy za pożądany.

* * *

Przemawiając do czytelnika chrześciańskiego nie potrzebujemy dowodzić, że celem i zadaniem istnienia myślą Bożą stworzonéj ludzkości jest służba Boża w duchu i prawdzie. Do tego ogólnego celu rozmaite narody rozmaitemi jednak dążą drogami. Każdy nieledwie naród rozmaitym sposobem myśl Bożą przechowuje i przejawia, a te odmienne sposoby przechowywania i przejawiania myśli Bożéj, stanowią indywidualność narodu szczególną, w wielkiéj ogólnéj rodu ludzkiego jedności, i właściwe narodu posłannictwo, w ogólnym rozwoju ludzkości ku wspólnemu celowi. Indywidualność swoję i posłannictwo uwydatnia każdy naród we właściwych sobie formach i objawach politycznego i towarzyskiego bytu. Poznanie tych form i objawów, jest poznaniem historyi narodu; a śledzenie zawartéj w nich myśli Bożéj i powierzonego narodowi posłannictwa, mniemamy być duchowym na dzieje narodu poglądem. Historyk-krytyk, historyk-filozof, historyk-mąż stanu, będą szukali w dziejach narodu ściśléj prawdy faktów zewnętrznych, będą badali ich przyczyn i skutków, będą w narodzie dopatrywali państwowego i towarzyskiego ustroju; historyk-poeta, Chrześcianin, będzie w tych faktach i objawach życia, tak całego narodu jak i składających go indywiduów, dopatrywał posłannictwa narodu, podług formy przejawienia w jego życiu myśli Bożéj. Owóż do tego ostatniego rodzaju pracę p. Odyńca zaliczamy,

„Kiedyż nareszcie daném nam będzie oglądać „historyka poetę? Kiedyż ujrzymy odgadnioną „prawdziwie wspaniałą przeszłość naszą?— „Może być, żeśmy już bliżéj dzieła, niżeli się „nam zdaje; zwykły to tryb chodu idei ludzkiéj „we wszystkich przedmiotach: naprzód ostateczności, potém nareszcie jasne widzenie prawdy. A wizerunek ten ukochany przyjdzie „nam z piersi człowieka, co szczerze i pobożnie ukochał to, co ma odwzorować; wniknął „myślą w tajnie przeszłości, i będzie czekał aż „nań duch zstąpi z góry, bo na to siły potrzeba nie ziemskiéj, ale innéj, którą żyje co żywe, która przychodzi od Boga, która jest nagrodą, błogosławieństwem i potęgą.“— Słowa te powiada duchem wewnętrznego poczucia uniesiony P. Kraszewski, w pięknym, przez P. Ziemęckę przywiedzionym ustępie, a głos ten wywołuje zda się historyka poetę, co zamierza „nie z historyi napisać poezyą, dramat, ale pewną historyczną chwilę w duchowéj jéj prawdzie przedstawić i psychycznie objaśnić.“

Chwilę tę dziejową bardzo trafnie dójrzał poeta we wstąpieniu na tron króla, dopełniciela najcharakterystyczniejszego faktu dziejów Polski, unii Litwy z Koroną.— Do jéj należytego przedstawienia duchowego potrzebował poeta przedewszystkiém uwydatnić ducha historyi polskiéj, czyli sposób przejawienia myśli Bożéj w narodowéj polskiéj indywidualności.

Owóż prawo miłości, przez Boskiego Mistrza z wysokości krzyża ludzkości całéj nakazane, a w chrześciańsko-obywatelskim żywocie narodu polskiego, będącym cechą jego inywidualności, przejawione, musiało tu być przedstawione w charakterze głównéj osoby poematu. I dla tego poeta wprowadza nam Barbarę nie w chwili namiętnych miłości uniesień, nie pod wpływem próżności, ziemskiemi wielkościami podnieconéj, ale stawi Barbarę— królową, odrodzoną w duchu. Cierpienie długiego z ukochanym małżonkiem rozdziału, utrata nadziei matczynéj, przykry z powodu małżeństwa z nią stosunek króla z ojcem i narodem, budzą w niéj poczucie istotnych jéj nowych obowiązków, a zaprzanie się siebie saméj, pokora, przy wpływie łaski Bożéj, dają jéj jasno poznać, że przeznaczeniem dalszego jéj żywota ma być poświęcenie siebie— ofiara. Wzniosła i piękna jéj spowiedź serca w pierwszym monologu, a raczéj modlitwie, wskazuje nam ten punkt wyjścia poety.

Jasno w myśl moję weszła Twoja wola,
Małżonka muszę zapomnieć dla Króla,
Siebie dla miłéj ojczyzny.

W pierwszéj zaś scenie z Królem Barbara mówi do niego:

Tyś zdumion, Panie!— lecz jam nie powinna
Dumieć się nad tém.— Niegdyś mowa inna
Szła z serca mego.— Nad świat kochać ciebie,
O! to umiałam zawsze;— ale siebie
Wyrzec się w tobie: nie dla twéj miłości,
Lecz dla twych drugich, świętych powinności,
Które ci pełnić Bóg dał, i nauczył:
Pasterza ludów, które ci poruczył,
Stróża ich swobód i sprawiedliwości,
Byś baczył na nie okiem Opatrzności...
O! na to nie dość żony i kochanki,
Nie dość Królowéj:— trzeba Chrześcianki,
Obywatelki;— by zaś w to ugodzić,
Trzeba wprzód umrzeć— by się módz odrodzić.

Auguście! i jam umarła.— Śmierć moja
Była to dla mnie nieobecność twoja.
Ta, co mię widzisz— jam z grobu wróciła.
Co było ziemskie, strawiła mogiła,
Lecz nieśmiertelne w duszy zmartwychwstało.

Czy taką była istotnie Barbara królowa, jak nam tu ją poeta przedstawił, kwestya dotąd historycznie nie rozwiązana;— ale że taką być mogła, mówi za tém aż do ubóstwienia posuniona miłość małżonka króla, którą tenże do zgonu dla niéj przez lat dwadzieścia z górą przechował, pomimo ponowionych związków małżeńskich i usterków późniejszego żywota; mówi za tém urocza o niéj przechowana tradycya, owo dziś jeszcze po trzystu leciech tak silnie dla niéj w sercach narodu drgające współczucie; a przypuszczenia tego nie obalają zgoła tu i ówdzie w dziejach napotykane o niéj krzywdzące zarzuty i czernidła, bo w walce narodu przeciw małżeństwu z nią króla, powód ich i źródło dostatecznie się wyjaśnia.— Przypuszczając więc tak wysoką doskonałość królowéj Barbary, poeta nie rozminął się stanowczo nawet ze ścisłą historyczną prawdą; a przy duchowym na dzieje poglądzie, królowa polska— Chrześcianka-obywatelka— inną być podług nas nie mogła.— Pan A. A. K. z Bibljoteki, mówiąc o Barbarze, zarzuca, że P. Odyniec, „wkładając w usta historycznych osób wyrażenia uczuć i myśli, na których poparcie uczynków przytoczyć niepodobna, odstępuje od swego zadania, którém było przedstawienie historycznéj chwili, a oprócz tego wykracza przeciwko jednemu z główniejszych warunków dramatycznéj formy, ta bowiem chce mieć, aby mowy działających osób były koniecznie komentarzem że tak powiem ich postępowania“.— I w inném znowu miejscu Recenzent mówi: że „monolog Barbary w akcie VI. za długi, choć zręcznie odmianami uczuć i tonu urozmaicony“;— główną zaś jego wadę widzi w tém, „że go położenie rzeczy nie usprawiedliwia“. Nie widzi *racyi* „ani w heroicznem uniesieniu, ani w extazyi, ani w boleśném rezygnowaniu się“; wolałby „coś krótszego, bardziéj niewieściego, bliższego ziemi“.— Zdaje mu się, „że kobiéta, w sytuacyi Barbary, może być zagniewaną, niespokojną, i *nawet zmartwioną*“; podniesienie zaś stanu jéj duszy do tak wysokiéj patetyczności, uznaje za oczewiste przebranie miary“.

Owóż w tych właśnie zarzutach, obszerniéj w rozbiorze p. A. A. K. rozwinionych, widzimy różnicę poglądu autora i recenzenta na główną myśl poematu.— Z historycznego krytycznego stanowiska patrzący na Barbarę

recenzent, nie widząc na kartach dziejów jéj czynów,nie godzi się na jéj mowy pełne wzniosłych uczuć i myśli. Dla duchowego poety poglądu, głośne czyny dziejowe odrodzonéj w duchu obywatelki-chrześcianki nie mogły być warunkiem harmonijnéj całości i prawdy jéj postaci. Krzepienie w małżonku-królu sił ducha, na spełnienie wielkich jego powinności, do grobu przezeń zachowaném dla niéj uczuciem zaświadczone, było dla poety czynem dziejowym, dostatecznie jego pogląd wśpierającym. Mogła Barbara obudzać w narodowym poecie (Kochanowskim), poczucie poświęcenia danych mu darów służbie Boga i ojczyzny; mogła w młodém sercu jego narzeczonéj (Dosi), zaszczepiać poczucie obowiązków chrześciańskiéj niewiasty; pokorném spełnianiem religijnych obrzędów, mogła budzić rzewne współczucie poczciwych wieśniaków; łagodną cierpliwością i pokorném woli Bożéj poddaniem się, mogła przejednać wzburzone przeciw królowi umysły i serca narodu; ale na spełnienie głośnych, zewnętrznych, dziejowych czynów, nie miała zręczności ani czasu, w krótkim, cierpieniami duszy i ciała skołatanym okresie królewskiego swojego żywota.

W trzysta lat po ucichłéj burzy rozhukanych namiętności, krytycznie rozbierający szanowny Recenzent uznaje, że do uśmierzenia wybuchłego na sejmie Piotrkowskim oporu narodu przeciw małżeństwu króla, dość było łagodnéj kilkomiesięcznéj wytrwałości roztropnego Monarchy, i że przeto Barbara na tym sejmie mogła się niepokoić, gniewać, *nawet martwić*, ale że położenie rzeczy wyższych uniesień duszy wywoływać nie mogło.—Psychycznie prawdziwszym nam się wydaje pogląd poety.—Silnie objawiony na sejmie opór narodu, grożący lada chwila przelewem krwi bratniéj w wojnie domowéj, czyż nie był dostateczną *racyą* do wywołania w duszy Barbary,uznającéj siebie za główną téj burzy przyczynę, najsilniejszych walk i uniesień.—Królowa-obywatelka, co przez duchowe swoje odrodzenie czuła się powołaną do poświęcenia siebie dla szczęścia króla i narodu, nie mogła się w téj stanowczéj chwili gniewać czy martwić, poczuć raczéj musiała, że to chwila spełnienia ofiary.—Myśl odebrania sobie życia dla pogodzenia króla z narodem i uspokojenia ojczyzny, najwyższa ofiara, na jaką zdobyć się może ziemski heroizm, żywo uśmiechnąć się musiała królowéj - obywatelce. Idąc za tym popędem, możeby spełniła ów głośny, pożądany przez Recenzenta czyn dziejowy; ale chrześcianka, wśród pokornéj modlitwy, przez łaskę z krzyża płynącą, w najszlachetniejszém nawet uniesieniu, poczuła jeszcze pokusę pychy—pychę w wyborze ofiary. Chrześcianka przez łaskę uczuwa, że w niéj być tylko powinna pokorna do ofiary gotowość, lecz że wybór czasu i formy spełnienia nie do niéj saméj należy.

O! szalona! jażem śmiała
Samobójczą zbroić dłoń?
Od mąk ziemskich, jażem chciała
W potępienia skoczyć toń?
Ja pomagać Wszechmocnemu
Ludu mego wstrzymać błąd:
Własnym grzechem przeciw niemu
Mnożąc tylko gniew i sąd?....

O! przebacz mi Boże!
Jam grzech mój uznała.
Daj cierpieć w pokorze,
Co chcesz bym cierpiała!

A jeśli me cierpienie
Win własnych przejdzie miarę—
Przyjm je, przyjm jak ofiarę,
Za ojczyzny zbawienie!

Suchemu krytycznemu, teoretyczno-porównawczemu na dzieje narodu poglądowi p. A. A. K. nie podoba się wiara króla Zygmunta-Augusta w wysokie posłannictwo narodu, i jako niewytrzymująca racyonalnego rozbioru, odsyła się przez szanownego Recenzenta do„ krainy marzeń nieuzasadnionych“. W krytyczném dziejów badaniu, możeby ten sąd mógł być na miejscu, ale nie w ocenieniu przedstawienia historycznéj chwili w prawdzie duchowéj. Myśl ta wysokiego posłannictwa, oparta na głębokiém wewnętrzném wsłuchaniu się w dziejowy rozwój chrześciańsko-obywatelskiego życia narodu; myśl, co się stała żywą wiarą jego i dalszych kierunków wskazówką; w duchowym na dzieje jego poglądzie musiała być silnie uwydatnioną, i wypowiedzianą najwłaściwiéj przez króla, najlepiéj ją z wysokości tronu pojmować mogącego. Nie tu czas i miejsce obszerniejszego téj kwestyi rozjaśnienia. Przy pierwszém kiedyś publiczném wypowiedzeniu jéj gdzieindziéj, myśl ta wielostronnie roztrząsaną i ocenianą była, tutaj to tylko dodać winniśmy, że myśl z ducha dziejów narodu wylęgła, myśl co się stała wiarą narodu serdeczną, nie przeto cechy prawdy duchowéj mieć nie ma, że do miary indywidualnych teoretycznych formuł nie przypada. Duch, to życie i prawda; w objawach jego prawdziwy na drodze rzeczywistego ludzkości rozwoju postęp i źródło formuł i prawideł.—„Bóg żyje, chociaż umarł w mędrców duchu.“

(*Dokończenie nastąpi*).

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Czytamy w *Tęczy*, piśmie wychodzącem od Nowego roku w Teodozji: Roboty ziemne około kolei żelaznéj mającéj połączyć Teodozją z Dnieprem, rozpoczęły się na dniu 2 października, a z wiosną mają przystąpić do dalszéj czynności, tego wielkiego i korzystnego dla gubernji Zachodnich przedsięwzięcia. Następnie przytoczone są w pomienionym artykule nader ciekawe szczegóły o prowadzeniu samych robot, naturze gruntu i t. p., których dla braku miejsca przytaczać tu nie możemy.

— *Gazeta Poznańska* podaje wiadomość o odczycie mianym w Kole Towarzyskiem w Poznaniu, na dniu pierwszym marca, przez professora Maksymiljana Studniarskiego, o podróżach Henryka Bertha do Afryki środkowéj. Czytając wiadomość o tém jak w Poznaniu bawią się w Kole, i jak umieją połączyć przyjemne z pożytecznem, mimowoli przez porównanie przyszedł nam na myśl klub szlachecki w Wilnie, przecież to instytucja takiéj saméj natury, a jednak czy to brak potrzeby, czy inna jaka przyczyna, nikomu i na myśl nie przyszło, że można inaczéj się bawić, jak się teraz bawimy tańcując w karnawał, uprawiając gry komercyjne w inne pory roku. Od klubu wileńskiego, czegoś więcéj możnaby oczekiwać, trochę rozmaitszéj zabawy, trochę pożytku w zabawie.

— W N. 21 *Tygodnika illustrowanego* spostrzegamy na czele, biografiją ś. p. Edwarda Ostrowskiego, professora weterynarji przy uniwersytecie Charkowskim.

Edward Ostrowski urodził się dnia 2 czerwca 1816 r. we wsi Pokorszach w gub. Wileńskiéj, powiecie Trockim; po chlubnem ukończeniu nauk pierwiastkowo w gimnazjum wileńskiem, następnie akademij medyko-chirurgicznéj wileńskiéj, przeniósł się do królestwa Polskiego, gdzie pełnił urząd assesora weterynarji w b. gub. Kaliskiéj i Mazowieckiéj; następnie professora w instytucie gospodarstwa wiejskiego w Marymoncie, i egzaminatora na stopnia naukowe weterynaryjne, w radzie lekarskiéj królestwa.

W roku 1853 powołany został na katedrę weterynarji, w szkole wyższéj z uniwersytetem złączonéj w Charkowie.

Na tem stanowisku potrafił pozyskać powszechny szacunek i przywiązanie studentów rodaków, którzy widzieli w nim opiekuna i nieomylnego doradcę.

W następnym roku wysłanym był jako naczelnik wyprawy do stepów Kirgiz Kajsackich, w celu zbadania głównych płodów natury, oraz odkrycia i wykazania środków mogących wpłynąć na ich ulepszenie. Umarł dnia 24 sierpnia 1859 r. na żółtą gorączkę, pochowany na miejscowym cmentarzu.

Z licznych prac jego drukiem ogłoszonych, tak oddzielnie jako też w pismach czasowych, wymieniamy niektóre:

Zaraza płuc, czyli zapalenie płuc, panujące u bydła rogatego (w r. 1845).

O chirurgji praktyczno weterynaryjnéj (1846).

Opisanie i leczenie influenzy czyli zarazy końskiéj, pod różnemi postaciami i rozmaitemi powikłaniami (1847).

O życiu i pracach Mujschla (1853).

O zarazie śledziony czyli chorobie karbunkułowéj (1853).

O tworzeniu się robaków u zwierząt (1859).

Terapia weterynaryjna (jeszcze nie ukończona, napisał jéj 46 arkuszy).

Wspomnienia z podróży do stepów Kirgiz Kajsackich (1858).

Nie wymieniamy tu licznych rozpraw pomniejszych i oderwanych artykułów, zamieszczanych tak w pismach czasowych jako też w kalendarzach Strąbskiego, Jaworskiego i Ungra, których rzetelną stanowiły ozdobę, jako też kursu dwuletniego weterynarji gospodarskiéj wykładanego przezeń w Marymoncie.

— Korr. Rzymski G. W. donosi o tryumfach jakie odnosi na scenie opery tamecznéj nasza rodaczka p. Ludwika Lesniewska; dziwna, że nasi artyści muszą szukać obcych scen, gdy swoje tak są ekonomicznie obsadzone wyższemi talentami.

KORRESPONDENCJA KURYERA WILEŃSKIEGO.

Grodno,
d. 11 lutego r. 1860.

Publiczność woła barwy a redakcja faktów i faktów! Gdzie życie społeczne wartkiem kołem pędzi, a fakt faktem znacznym co chwila się spycha, tam, gdy zdołasz zdążyć za niemi, wybieraj tylko co przedniejsze i dawaj na pastwę ciekawym. Lecz nie łatwo sprostać temu, zdając sprawę o objawach miasta, którego targi nie wywierają wpływu na państwa i prowincje, które się nie odznacza ani przemysłem, ani wynalazkami. ani się pochlubić może arcydziełami sztuki, lub też drukarniami swojemi, rozpowszechniającemi po świecie utwory myśli, rozświecające prawdy nauki i t. d. A więc opowiemy na co nas stać, oby tylko czyny pocieszające; toć to istotną będzie, jak niektórzy chcą nazywać, barwą.

W dniu 7 stycznia w Grodnie odbył się akt otwarcia pensji rządowéj żeńskiéj, w obec p. gubernatora, zwierzchności edukacyjnéj, i innych władz z miejscowych i publiczności.

Mięsopust wyrwał nasz stary gród ze zwykłéj ciszy i jednostajności: teatr, resursa, koncerta, bale, maskarady i kuligi nadały ruch miastu. Brali w nim udział wszyscy, komu nie brakło czasu, ochotny i środkow (lubo to ostatnie pozorem niekiedy tylko świeci), a to życie sztuczne, krzątanie się około zabawy, uśmiech zadowolnienia na niejedno oblicze wywołało, nie jedno czoło rozchmnrzyło (azali troski rozpędziło, w to się nie wdajemy,nie nasza rzecz), tém bardziéj, gdy w pośród owego rozgwaru dla wielu odkryło się złotodajne źródło do postrzeżeń i uwag nad ułomnością cudzą, rozumie się nie swoją.—Wszakże to słabość ludzka przypiąć bliźniemu łatkę, byleby się z dowcipem, niekoniecznie dowcipnym, popisać, a kosztem cudzéj sławy bawiąc siebie i innych, mieć to przyjemne, w własnem sercu, uznanie, że się czasu naprózno nie zmarnowało. Jednakże wśród szału i zabawy, nie zapominają u nas i o bliźnich pozbawionych przytułku i chleba.— Owoż mieliśmy dwa przedstawienia amatorskie na dochód Dobroczynności: na pierwszém grano komedje: „Konkurent i Mąż“ p. Józ. Korz. i „Pierwsza lepsza“ hr. Fredra; na drugiém „Sluby panieńskie“ tegoż.—Chociaż i u nas wchodzić jakoś w zwyczaj już zaczyna, nie tylko wymienianie nazwiska amatorów, ale nawet roztrząsanie ich gry, co niekiedy prowadzi do nieporozumień, odstręczających amatorów od udziału w tak pożytecznych zabawach; my jednak i z tego powodu, oraz nie mając upoważnienia, wymieniać amatorów nie będziemy, wszelako słuszność i prawda nie wzbraniają nam przemilczeć, iż wybor sztuk i wykonanie ról, przyjętych przez amatorów—nic do życzenia nie zostawiły; dowiodły tego huczne a nieudane oklaski licznie zgromadzonych widzów i ogólne zadowolnienie. Przekonanie zaś, że w miłości chrześcijańskiéj i poczuciu obywatelskich obowiązków, służyło się ubogiéj braci ku ulżeniu im nędzy i cierpienia, w zacném sercu jest najpiękniejszą nagrodą poświęcenia się i podjętego trudu.—Z przedstawień zebrano przeszło kilkaset rub. sr.

Towarzystwo dramatyczne tutejsze dwa razy na tydzień daje przedstawienia, które znajdują licznych widzów, mianowicie na takie sztuki jak „Szlachectwo duszy“ (p. Chęcińskiego), które dwukrotnie raz po raz prawie przedstawiono, jak „Karpaccy górale,“ „Dymitr i Marja (raz pierwszy) p. J. Korz. i wiele innych.— O grze aktorów należy się też nieco wspomnieć, załatwimy się z tém krótko, kiedy powiemy, że gra państwa Linkowskich wystudjowana, umiejętna, zawsze naturalna, niekiedy porywająca, za co zadowolniona i wzruszona publiczność dziękuje im szczeremi oklaski.—Panna Karczewska nie dawno na scenie naszéj występująca, w roli baronówny w szlachectwie duszy wywiązała się szczęśliwie, publiczność zaś w nadziei, że szczera praca, kształcenie się i zamiłowanie w sztuce wiele może, hucznym oklaskiem zachęcała pannę Karcz. ażeby nie żałowała trudu stać się wyborną artystką.—O innych młodych artystach drammatycznych zamilczamy na ten raz, lecz zwracamy się do p. Linkowskiego, jako do przedsiębiercy głównego i jako do artysty rozumiejącego znaczenie sztuki, ażeby chciał wpływem swoim wskazać tym panom, że umiejętność roli jest niezbędną, a donośne wykrzykniki, i to nie w porę, nie są wyrazem wzniosłych uczuć, i na słuchaczów wywierają niemiłe wrażenie; oraz, że bez wytrwałéj pracy i nauki chociażby z wielkim talentem, nikt się nie stał prawdziwym artystą.

Mieliśmy dwa koncerta. Jeden na skrzypcach przez domorosłego naszego grajka p. Gerarda Wyganowskiego, drugi na fortepjanie przez p. Terranuova. Obudwóm szczęście dopisało nie wiele, szczególnie pierwszemu, mimo wezwania nawet ku temu ludzi dobréj woli, zebrała się szczupła gromadka lubowników muzyki. W istocie p. Wyg. nie liczy się w rzędzie mistrzów,—nie tylko po Europie, ale po większych naszych miastach, wieść sławy jego nie opiewa; wszelako kiedy p. Wyg. tu na naszym gruncie, tak ubogim w środki do kształcenia się w jakimkolwiek bądź zawodzie artystycznym, pracą i wytrwałością zdobył wiele, talentu w ziemi nie zakopał; toć owa praca i wytrwałość zasługiwały na odrobinę uznania i zachęty. Na pozor zdaje się miasto nasze być muzykalném,—fortepjan w każdym prawie porządniejszym domu brzęczy, skrzypce jęczą niekiedy, a sala koncertowa pusta! a więc sprawdza się przysłowie: pozory często mylą.

Ale za to Grodno pochlubić się może bibljoteką publiczną. Wprawdzie ona od dawnego już czasu istnieje u nas, lecz do tego roku znaną była zaledwo z wieści; dzisiaj zaś dzięki wezwaniu p. gubernatora Szpejera, urzędnicy miejscowi pośpieszyli z ofiarą 1% od pobieranéj przez nich gaży; pp. zaś Kulin nauczyciel tutejszego gimnazium (który wiele utworów p. Syrokomli przełożył na język rossyjski) i p. Bogatko strapczy, przyjęli na siebie obowiązki bibljotekarzów. Z zebranych przeszło 500 r. sr., zaprenumerowano wiele pism czasowych w językach: polskim, rossyjskim, francuzkim i niemieckim, oraz celniejsze dzieła w tychże językach wkrótce sprowadzone być mają. Urzędnicy, składający wymienioną opłatę, są de facto członkami bibljoteki, a inne osoby mogą korzystać z czytelni na warunkach wcale nie uciążliwych, bo za opłatą: rocznie r. 6, miesięcznie kop. 75 (zł. 5) a dziennie kop. 10 (gr. 20). Jedno tylko życzenie zostaje, ażeby młodzież liczniéj i częściéj zgromadzała się do czytelni i chciała korzystać z czasu i dogodnych warunków, ułatwiających kształcenie umysłu i serca, tém bardziéj, że książki i gazety na czas określony mogą być udzielane do domu, bez żadnych innych zastrzeżeń, byleby zwracane były w całości. W celu usunięcia trudności w wynalezieniu dogodnego lokalu i zaoszczędzenia zebranego grosza, Resursa ofiarowała gościnność bibliotece w jednéj z sal bocznych.—Resursa mieści się w niezbyt obszernym, ale gustownie, chociaż nie pysznie urządzonym lokalu, położonym w środku miasta.—Tu co sóbota odbywają się wieczory tańcujące, a klub męzki kartowy trzy razy na tydzień.

Z przyjemnością zapisujemy, że w Wołkowysku, mieście powiatowém gub. grodz. urządzona resursa nie zapomniała i o rozrywce umysłowéj; liczne pisma czasowe, a w tym rzędzie i polskie— licznych też z grona szlachty czytelników znajdują.—Lecz jakoś nie miło, że w powiecie białostockim sześciu niemieckich akrobatów i kuglarzy, znalazłszy u kogoś gościnny przytułek, robią zeń wycieczki po miasteczkach i wioskach jak tego tak i bielskiego powiatu, nie omijają naturalnie jarmarków, cywilizując naszych ubogich kmieci i mieszczan kuglarskiemi figlami, wyłudzają od nich ciężką pracą nabyty, a w skutek rozpowszechniającéj się wstrzemięźliwości, może i oszczędzony grosz. Zaprawdę samo przez się nasuwa się smutna uwaga o ubóstwie plemienia słowiańskiego. Nie dosyć, że sami potrzebnie lub niepotrzebnie wałęsając się po obczyznie, krocie sypiemy na dolę niemców, którzy nie tylko nie błogosławią nas za hojność naszą, ale obdarzają niezbyt chlubnym przydomkiem,—nawet tu przybyłym niemieckim wtrętom przez fałszywą gościnność (t. j. źle zrozumianą) pozwalamy strzydz siebie kuglarskiemi nożycami.—A gdy, jak to powszechnie wiadomo, miljony rok rocznie zagranica od nas zgartuje, jakież w zamian zyski nam daje? jakie summy słowianin ztamtąd wyprowadził!?

Ciągłe zmiany w atmosferze—napędziły do nas szkarlatynę i tyfus, a ofiarą téj ostatniéj plagi, między innymi padł prawy i zacny urzędnik tutejszy Jakób Marciszewski. Prawości i bezinteresowności jego najwymówniéj dowodziło, że mimo skromne i wstrzemięźliwe w pełném znaczeniu tego wyrazu życie, po śmierci nie znalazło się zasobu na pogrzeb przyzwoity.—Lecz ś. p. Marciszewski szlachetném i uczciwem postępowaniem potrafił zyskać szacunek i miłość kolegów, którzy współubiegając się w okazaniu żalu i uczczenia pamięci cnotliwego współtowarzysza, złożyli szczodre, wedle możności, datki na świetny nawet pogrzeb.— Jeszcze to jeden pocieszający dowód, że u nas na Litwie są serca i umysły pojmujące godność ludzką, i oddające hołd należny cichéj i skromnéj zasłudze.

Jeszeze słówko o drugim zmarłym u nas uczciwym człowieku, o młodym urzędniku Izby skarbowéj tutejszéj, mahometaninie Janie Siulkiewiczu. Pracowity,łagodny, cichy i skromny, cierpiąc przez długi czas na chorobę piersiową, a czując się blizkim zgonu zażądał chrztu ś. według obrządku katolickiego, bez żadnych prawie obcych wpływów, jedynie drogą kształcenia się i rozmyślania doszedłszy do przekonania o prawdzie, i w kilka dni po przyjęciu jego oddał Bogu ducha. Zwierzchnicy, współtowarzysze, oraz liczny tłum publiczności odprowadzili go na miejsce wiecznego spoczynku.

Korrespondencja Kuryera Wileńskiego.

P. Józefowi Myśliborskiemu w Woronežu, Nadesłanéj rozprawy pod tytułem: *Rozumowanie o prawie naturalném i objawioném*—nie możemy drukować, dla niezależnych od Redakcji powodów.

P. K. Elsnerowi w Wilnie. Artykuł pański, bez względu na jego zalety, nie może być drukowany, jako traktujący o kwestjach mniéj ogół obchodzących.

Pani T. T. i panu A. M. w Wilnie. Wiersze pod tytułem: *Dziękczynienie i Modlitwa na cześć i chwałę Matce Boga po odkryciu Jéj obrazu*, stosowniéj byłoby posłać do Czytelni Niedzielnéj lub do wydających się obecnie książek do nabożeństwa.

P. Celującemu ex minimus w Traszkunach. Praca pańska pełna dowcipu i prawdziwego humoru, mogłaby znaleść gościnność w jakiem piśmie wyłącznie literackiem, dla gazety zaś jest za obszerną.

P. Juljanowi S. w Mohylewie. Dumanie nad ruinami zamku w Mirze, zawcześnie się na papier wylało.

P. Józefowi Beszaras w Mikołajówce. Oświadczając serdeczne podziękowanie za nadesłane prace, które zamieścimy w kolumnach pisma naszego, liczymy śmiało na pomoc bratnią w pracy dla dobra ogółu podjętéj.

P. Janowi Despot Zenowiczowi, korrespondentowi z ulicy Subocz i p. F. H. D. Opinje panów dotyczące obecnego kalendarza wileńskiego podzielamy zupełnie, wdzięczni jesteśmy za zaufanie jakie w nas pokładać raczycie, wzywając nas do dźwignięcia tego najbardziéj u nas rozpowszechnionego pisma. Pragnęliśmy z całego serca pójść za radą waszą, nie szczędziliśmy starań—a gdy okoliczności inaczéj pokierowały — nie nasza w tém wina.

P. Adamowi Kruszewskiemu student. uniwer. w Petersburgu. Z nieudaną radością dowiadujemy się, z listu pańskiego, o szlachetnem usiłowaniu młodzieży naszéj, niedać się prześcignąć niczém w pracy—i dać wzór z siebie, że już minęły czasy burszów i fuksów— co skrępowawszy się formami, odrywają się od reszty towarzystwa, z którem stanowić powinni nierozłączną całość—oddychać jedną myślą i jedną prawdą.

Pojmujemy chęć wytłómaczenia się przed ogółem z podejrzeń rozstrzelenia się na partje i koterje, marnowania czasu na uczty i festyny, i dla tego prosimy, o bardziéj szczegółowe sprawozdania o pracach i usiłowaniach młodzieży naszéj, bo jak pan łatwo pojmie, żywo to nas wszystkich obchodzi. Jedną tylko pozwolimy sobie radę: mniéj ogólników — a więcéj faktów, które najlepiéj prawdy dowiodą.

OD REDAKCYI

Szczupłe ramy naszego pisma, w którém przedewszystkiem dotykać musimy kwestij żywotnych będących na dobie i ogół bliżéj obchodzących, nie pozwalają nam umieszczać w wielkich rozmiarach utworów literatury nadobnéj krajowéj i zagranicznéj. Ile sił i miejsca nam starczy staraliśmy się i starać się będziemy oznajamiać czytelników naszych z płodami pióra naszych znakomitszych pisarzów w rozmaitych gałęziach wiedzy. Nie chcielibyśmy jednak, ażeby literatura zagraniczna pozostała obcą czytelnikom naszym. Dla tego więc Redakcja Kurjera Wileńskiego postanowiła w oddzielnych broszurach, od czasu do czasu, w miarę środków materjalnych, udzielać czytelnikom swoim przekłady znakomitszych utworów zagranicznych. Obecnie to postanowienie swoje przyprowadzając do skutku Redakcja dołącza do dzisiejszego numeru dramat Frejtaga p. t. Walentyna, zawiadamiając razem, że inne przekłady dla czytelników stałych kurjera (rocznych i półrocznych) przeznaczone, już opuściły prasę i w niewielkich przerwach czasu rozesłanemi będą.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

2. Объявляется переплетчикамъ, что 10 сего марта въ канцеляріи попечителя Виленскаго учебнаго округа въ 10 часовъ утра будутъ производиться торги, на отдачу въ переплетъ 900 букварей и 8,000 прописей. (129)

3. На отдачу въ арендное содержаніе съ 23 апрѣля 1860 года состоящихъ въ вѣденіи опеки домовъ: 1) Вазгирдовъ подъ N. 256 и 1178; 2) титулярнаго совѣтника Леонтія Милевскаго подъ N. 160 и $^{569}/_{570}$; 3) титулярной совѣтницы Вероники Пуржицкой подъ N. 534 и 4) дворянина Антона Марковскаго подъ N. 1411 и 1417 въ г. Вильнѣ состоящихъ, въ Виленской дворянской опекѣ будутъ производиться 10 марта сего года торги, съ узаконенными чрезъ три дни переторжками; почему желающіе участвовать въ торгахъ, благоволятъ явиться въ опеку на означенный срокъ съ достаточными залогами, гдѣ будутъ предъявлены имъ инвентарныя описи домовъ отдаваемыхъ въ аренду. Февраля 29 дня 1860 года.

За предсѣдателя Князь *Жагель.*
Письмоводитель *Тышкевичъ.* (122)

3. Виленскій сиротскій судъ приглашаетъ желающихъ съ законными залогами къ публичнымъ торгамъ въ присутствіе свое на 11 и 18 число марта сего года и чрезъ три дня послѣ оныхъ къ переторжкамъ, на взятіе въ арендное содержаніе съ 23 апрѣля сего года домовъ состоящихъ въ вѣдѣніи суда, гдѣ будутъ объявлены предварительныя кондиціи. 1860 г. февраля 25 дня.

Ратманъ *Янковскій.*
Секретарь *Гриневичъ.* (115)

3. Канцелярія г. Виленскаго военнаго, Гродненскаго и Ковенскаго генералъ-губернатора объявляетъ о выѣздѣ слѣдующихъ лицъ за границу: *Виленской губерніи:* 1) гр. Викентій Тышкевичъ, 2) помѣщикъ Станиславъ Ромеръ со служителемъ, Владиславомъ Станевичемъ, 3) титулярный совѣтникъ Северинъ Ромеръ. *Гродненской*: 4) коллежскій совѣтникъ штабъ лекарь Павелъ *Забелло*, 5) титулярный совѣтникъ Станиславъ Прушинскій съ женою Θеофилою, 6) помѣщикъ Платонъ Дашкевичъ. *Ковенской*: 7) помѣщикъ Казиміръ Коморовскій, 8) лекарь Константинъ Буйко.

Тит. сов. *Зубовичъ.* (116)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

2. Zawiadamia się introligatorów, że 10 tego marca w kancellarji kuratora Wileńskiego naukowego okręku o godz. 10 zrana będą targi, dla oddania w oprawę 900 eg. elementarzów i 8,000 kaligraficznych wzorów. (129)

3. Dla wypuszczenia w arędę od d. 23 kwietnia bież. 1860 r. znajdujących się w zarządzie opieki domow w Wilnie: 1) Wazgirdów pod N. 256 i 1178; 2) radcy honorowego Leona Milewskiego pod N. 160 i $^{569}/_{570}$; 3) radczyni honorowéj Weroniki Purzyckiéj pod N. 534 i 4) szlachcica Antoniego Markowskiego pod N. 1411, 1417, będą się odbywały w szlacheckiéj opiece Wileńskiéj d. 10 marca targi z prawnym we trzy dni przetargiem. Życzący więc wziąć w nich udział raczą przybyć w terminie oznaczonym z dostatecznemi ewikcyami do izby sądowéj w opiece, gdzie mogą przejrzeć inwentarze domów oddających się w arędę. Dnia 29 lutego 1860 roku.

Za Prezesa Kniaź *Żagiel.*
Sekretarz *Tyszkiewicz.* (122)

3. Wileński sąd sierocki wzywa życzących, z prawnemi ewikcjami, na publiczne targi odbyć się w nim mające dnia 11 i 18 marca ter. roku, i we trzy dni po nich na przetargi, na wzięcie w dzierżawę, od 23 kwietnia ter. roku, domów w zawiadywaniu tego sądu zostających, gdzie też przedugodne warunki będą okazane. Dnia 25 lutego 1860 roku.

Ratman *Jankowski.*
Sekretarz *Hryniewicz.* (115)

3. Kancellarja p. Wileńskiego wojennego, Grodzieńskiego i Kowieńskiego jenerał-gubernatora ogłasza, iż mają zamiar wyjechać za granicę osoby następujące. *Z Gubernii Wileńskiéj:* 1) Wincenty hrabia Tyszkiewicz, 2) obywatel Stanisław Romer ze służącym Władysławem Staniewiczem, 3) radzca honorowy Seweryn Romer; *Grodzieńskiéj:* 4) sztab-lekarz radzca kollegialny Paweł Zabiełło, 5) radzca honorowy Stanisław Pruszyński z żoną Teofilą, 6) obywatel Platon Daszkiewicz; *Kowieńskiéj*: 7) obywatel Kazimierz Komorowski i 8) doktor Konstanty Bójko.

Radzca Honorowy *Zubowicz.* (116)

ЧАСТНЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ. — OGŁOSZENIA PRYWATNE.

W księgarni p. f. **JÓZEFA ZAWADZKIEGO** znajdują się następne dzieła, mogące służyć dla duchownych ćwiczeń w ciągu Wielkiego Postu.

Augustyna S-go. Wyznania. 2 tomy rs. 1 k. 65.
Avrillon. O godności duszy naszéj . 37½ k.
Awancyna. Rok Chrystusowy . . rs. 1 k. 85.
Belleciusz. Ćwiczenia S-go Ignacego rs. 1 k. 10.
Chassay. Książka kobiety chrześcijańskiéj rs. 1 k. 35.
Droga do Boga . . . . 52½ k.
Duguesne. Rozmyślanie Ewangelji 8 tomów rs. 3.
Emmerich. Boleśna męka Zbawiciela . . 60 k.
Franciszek S-ty Salezy. Bogobojność Chrześcijańska . . . . 30 k.
» » Filotea czyli droga do życia pobożnego . . . . 55 k.
Falkowski X. Wielki tydzień (książka dla rekollekcji) . . . . rs. 1.
Gaume. Zasady i całość wiary katolickiéj 4 tomy rs. 6.
Guillois. Wykład historyczny, dogmatyczny i moralny Wiary katolickiéj.
Herouville. O naśladowaniu N. Panny . 50 k.
Jaroszewicz. Matka Świętych Polskich. 9 tomików . . . . rs. 2 k. 50.
Liguori. Nawiedzenie Najśw. Sakramentu 45 k.
Mullois. Poradnik Chrześcijańskiego Miłosierdzia 80 k.
Pinard X. Ogień miłości Jezusa Chrystusa rs. 1.
» Pokarm duszy chrześcijańskiéj 75 k.
Pobudka do życia chrześcijańskiego . . 60 k.
Rodriguez. O doskonałości chrześcijańskiéj rs 1 15 k.
Rosignoliusz. Prawdy wieczne . . . . k. 60.
Rozmyślania o męce Chrystusa Pana rs. 1 k. 85.
Skarga. Żywoty Świętych. Wydanie nowe. Wiedeń, w 12-tu poszytach in 4-to rs. 4 k. 50.
» Żywoty Świętych skrócone przez X.
Tomasza a Kempis. O naśladowaniu Chrystusa. Wydanie rozmaite od . . . . k. 55.
» » Rozmyślania i uwagi. 3 tomy rs. 3 k. 60.
» » Liljowa dolina . . . 30 k.
» » Ogródek różany . . 20 k.
» » O poznawaniu własnéj ułomności . . . . 50 k.
» » O samotności i milczeniu 20 k.
» » Pisma różne . . . 30 k.
Tym którzy cierpią . . . . 25 k.
Veith. Narzędzia męki Chrystusowéj . rs. 1.
» Słowa nieprzyjaciół Chrystusa . rs. 1.
Walka duchowna . . . . 80 k.
Wentura X. Wzór doskonałéj chrześcijan. 75 k.
Wielki i Święty Tydzień czyli Nabożeństwo Wielkiego Tygodnia w językach polskim i łacińskim według mszału i brewiarza Rzymsko-katolickiego . . . . rs. 1 k. 65.
Józefowicza . . . . rs. 2 k. 20.
Żywoty Jezusa Chrystusa i Najświętszéj Panny w różnych wydaniach. 2: (117)

EDWARD FECHTEL

dawniéj A. F. Cymmermann i K., ma honor donieść prześwietnéj Publiczności, iż przyjmuje obstalunki na wszelkie *nasiona*, *flanse*, *kwiaty*, *krzewy* i *drzewa fruktowe* które sprowadza od ogrodnika C. H. Wagnera w Rydze, preis-kuranty każdodziennie w moim magazynie przejrzeć można; także otrzymał suszone *jabłka* i *gruszki* hiszpańskie, świeże *Kasztany* i *Daktyle;* przy témże *patentowane blaszanne Tablice* dla naukowych zakładów. 3. (99)

DO SPRZEDANIA
MAJĄTEK MARKOW

w pow. Oszmiańskim położony nad Wilją i Uszą—rozległości 150 włok, chat osiadłych 30; dowiedzieć się o szczegółach u p. Niekraszewicza w domu Poznańskiego. 1. (140)

PROSPEKT

NA DZIEŁO POD TYTUŁEM:

SZKOŁA NA ORGANY

przez X. J. Galicza.

Od dawnych czasów dawał się czuć niedostatek metodycznego muzykalno-vokalnego dzieła dla kościołów katolickich Litwy. Spiewy tak łacińskie jako też polskie używane po kościołach, przechodząc z ust do ust tylko z podania, muzyka organowa przez niebiegłych organistów z ręki do ręki,—wprowadziły niejakiś nieład i dysharmonję w śpiewach nabożeństwa katolickiego. By go usunąć, a podać kompletny zbiór tego wszystkiego, co w ciągu roku w śpiewie i muzyce po kościołach tutejszego kraju zwykło się używać: jeden z kapłanów diecezji Wileńskiéj, mianowicie X. Jan Galicz, znający dobrze chorał, jako też zasady harmonii, rozpatrzywszy Antyfonarze i Rytuały kościelne, ułożył dzieło i podał do druku mające obejmować wszystkie śpiewy, hymny, antyfony, i t. d., które częściéj po kościołach katolickich zwykły się używać. A ułożył je kluczem figuralnym do organu. By zaś ten klucz łatwiéj był poznany od tych, co go nieznają, napoczątku dzieła umieścił krótką szkołę, czyli naukę poznania nut i tonów. Daléj zamieścił teorję zastosowania organu w każdéj potrzebie do nabożeństwa; poczém położył same nuty. Dzieło to mające się składać z 22 arkuszy, (in 4 majori) dzieli się na 2 części; w piérwszéj większą część zajmuje teorja prawideł grania na organach, w drugiéj same nuty śpiewów kościelnych.

Cena wyż pomienionego dzieła oznacza się rs. 4.

Nota. Składający prenumeracyjne pieniądze z góry, rs. 4 przyłożą się do rychlejszego ukończenia całego dzieła co do jego wydania, i przyjąć mogą takowego natychmiast—wyszły już *piérwszy zeszyt* (jakich będzie w dziele całem 4) w księgarni nowéj Husarowskiego w Wilnie przy ulicy Dominikańskiéj, albo u samego autora też w Wilnie. Inne sposzyty stosownie do opuszczania prassy, prenumeratorom w niewielkiéj odległości od m. Wilna, lub też w téj diecezji mieszkającym, natychmiast bez kosztu odsyłane będą. 1. (136)

ПАРОВАЯ МЕЛЬНИЦА

Отдается въ арендное содержаніе состоящая въ губернскомъ городѣ Могилевѣ надъ Днѣпромъ; вымолывается въ оной въ продолженіи года 120,000 пудовъ крупичетой муки неуступающей въ добротѣ наилучшей марымонтской или елецкой, съ 2,000 пудовъ пшеницы выдѣлывается 1,500 пудовъ нѣсколько-сортной муки, и до 500 пудовъ отробей. Желающій изъ своего капитала воспользоваться хорошимъ процентомъ можетъ быть увѣреннымъ, что пустивъ въ оборотъ капитала 35,000 р. сер. можно получить до 20,000 р. сер. въ годъ пользы кромѣ всѣхъ издержекъ нужныхъ для содержанья мельницы; о кондиціяхъ полное свѣдѣніе можно имѣть на мѣстѣ въ Могилевѣ въ канцеляріи уѣзднаго предводителя дворянства у его секретаря г. Косаржецкаго. 1. (133)

MŁYN PAROWY

Wypuszcza się w dzierżawę w gubernialnym mieście Mohylewie nad Dnieprem; wymiela się w nim na rok 120,000 pudów mąki krupczatki nie ustępującéj w dobroci najlepszéj marymontskiéj lub jeleckiéj, z 2,000 pudów pszenicy wyrabia się 1,500 pudów mąki rozgatunkowanéj i do 500 pudów otrębi. Ktoby więc chciał kapitał swój korzystnie umieścić, może być pewnym dobrego zarobku, bo puściwszy w obrót 35,000 kapitału można mieć do 20,000 rub. sr. w rok korzyści prócz expensu potrzebnego na utrzymanie młynu.— O warunkach może się zgłosić na miejscu w Mohylewie w kancellarji marszałka powiatowego do jego sekr. Kossarzeckiego. 1. (133)

1. W guber. Mińskiéj powiecie Nowogródzkim w pierwszym stanie, wyprzedaje się majątek Niesutycze, zawierający obszaru ziemi oroméj 893 dzieś., pod zabudowaniem 41 dz., sianożęci 201 dz., paszy 28 dz., pod gajami 144 dz.; w ogóle obszaru dzieś. 1310. Chat włościańskich 54 dusz męzkich po ostatniéj rewizji 179, żeńskich 195. Młyn wodny o jednym kamieniu, ogród fruktowy, kanałów 2 z odciekiem wody. Od miasta powiatowego Nowogródka 10 wiorst, od rzeki spławnéj Niemna 12 wiorst. Dziedzic majątku to ogłoszenie podpisujący mieszka w majątku Peresieka wiorstę od Nowogródka. Dnia 22 lutego 1860 r.

Piotr *Abłamowicz.* (118)

1. *600 sztuk owiec merynosowych*, jest do sprzedania w pow. Trockim, w majątku Kroniach, z owiec tych za każdy pud wełny bierze się rocznie rs. 20. Wiadomość o sprzedaży powziąść można na miejscu, lub w Wilnie u p. Jastrzębskiego w domu Bobakowskich. 1. (139)

KSIĘGARNIA ŻYTOMIRSKA

w Wilnie na ulicy Ś. Jańskiéj pod firmą Hussarowskiego otrzymała transport ksiąg francuzkich, niemieckich i polskich, a także globy i mappy geograficzne, które sprzedaje po cenach zagranicznych. 1. (138)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Въ будущую субботу и воскресенье, въ Виленскомъ театрѣ, кромѣ другихъ живыхъ картинъ, представлены будутъ: послѣдняя сцена изъ *Конрада Валенрода* и послѣдняя сцена изъ *Маргера.*

Пріѣхавшіе въ Вильно.
Съ 3-го по 7-го марта.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ.

Изъ Варшавы: *Прозоръ.*—Изъ Динабурга: механ. телеграф. *Амейе.*— Изъ Вилен. губ.: пом.: *Важинскій. Хржановскій.* г-жа *Муйшель.* — Изъ Мин. губ.: отст. поруч. *Ельскій.*—Изъ Ков. губ.: пом.: *Пашкевичъ. Наркевичъ. Завадскій.* чин. при желѣз. дор. *Люи. Шайлліяръ. Вишеръ.*

Изъ Вил. губ.: отст. ротм. *Хондзинскій.* пом.: *Пашковскій. Важинскій. Керсновскій. Монгинъ.* инжен. поруч. *Потемкинъ.*—Изъ Ков. губ.: пом.: Бр. *Помарнацкій.* надв. сов. *Щука.* полк. Драгун. полка *Уланъ.*—Изъ С. Петербурга: отст. штабсъротм. *Новинскій.* — Изъ Гродно: стат. сов. князь *Шаховскій.*

Выѣхали изъ Вильна.
Съ 3-го по 7-го марта.

Пом.: *Венцлавовичъ. Гребницкій. Протасевичъ.* Въ Вил. губ.: пом.: *Вилямовскій. Бринкъ. Римша. Верига. Гедройць. Скибинскій.* — Въ С. Петербургъ: отст. полк. *Липгартъ.* бельг. подд. графъ Θадей *Тышкевичъ.*

DZIENNIK WILEŃSKI.

W przyszłą sobotę i niedzielę w teatrze Wileńskim oprócz innych żywych obrazów, przedstawione będą: ostatnia scena z *Konrada Wallenroda* i ostatnia scena z *Margiera.*

Przyjechali do Wilna.
od 3-go do 7-go marca.

HOTEL NISZKOWSKI.

Z Warszawy: *Prozor.*— Z Dynaburga: mech. telegr. *Ameje.*— Z guber. Wileń.: ob.: *Ważynski. Chrzanowski.* pani *Mujschel.*—Z gub. Mińsk.: dymis. porucz. *Jelski.*—Z gub. Kowień.: ob.; *Paszkiewicz. Narkiewicz. Zawadzki.* urzęd. kol. żelaz.: *Luis. Saillart. Vischer.*

Z gub. Wileń.: dym. rotm. *Chądzyński.* ob.: Nap. *Paszkowski.* Ant. *Ważyński.* Jan *Kiersnowski.* Karol *Mongin.* inżen. por. *Potiemkin.* Z gub. Kow.: ob. Bron. *Pomarnacki.* radz. dw. *Szczuka.* półk. dragun. półku *Ułan.*—Z Petersburga: odst. sztab-rotm. *Nowiński.*—Z Grodna: radzca stanu książę *Szachowski.*

Wyjechali z Wilna.
od 3-go do 7-go marca.

Ob.: *Węcławowicz. Hrebnicki. Protasewicz.* Do gub. Wil.: ob.: Jan *Wilamowski.* Józ. *Brynk.* Adam *Rymsza.* Bern. *Weryha.* Ign. *Giedrojć.* Win. *Skibiński.*—Do Petersburga: dymis. połk. *Liphart.* belgijski podd. hr. Tad. *Tyszkiewicz.*

МЕТЕОРОЛОГИЧЕСКІЯ НАБЛЮДЕНІЯ НА ВИЛЕНСКОЙ ОБСЕРВАТОРІИ. — POSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE NA OBSERWATORYUM WILEŃSKIÉM.

Мѣсяцъ и число, Miesiąc i dzień.	Баром. по разд. Англ, Barom. podł. podz. Ang.		Термометръ Реомюра. Termometr Reaumura.	Направ. и сила вѣтра. Kierunek i siła wiatru		Состояніе неба. Stan nieba.
4 Марта 6 час. утра. 4 Marca 6 g. z rana.	29	5,8	— 7o,0	ЮВ. PW.	слабый. słaby.	снѣгъ. śnieg.
2 час. по пол. 2 g. po poł.	29	4,7	— 1,7	З. Z.	умѣрен. umiar,	облачно. pochmur.
10 час. вечера 10 g. wiecz.	29	6,9	— 9,8	С. P.	слабый. słaby.	ясно. jasno
5 Марта 6 час. утра. 5 Marca 6 g. z rana.	29	8,0	— 15,7	СВ. PW.	слабый. słaby.	ясно. jasno.
2 час. по пол. 2 g. po poł.	29	8,1	— 0,5	ЮЗ. PZ.	слабый. słaby.	облачно. pochmur.
10 час. вечера 10 g. wiecz.	29	8,8	— 3,4	ЮЗ PZ.	тихо. spok.	пасмурмо. pochmur.
6 Марта 6 час. утра. 6 Marca 6 g. z rana.	29	8,8	— 3,0	ЮЗ. PZ.	умѣрен. umiar.	облачно. pochmur.
2 час. по пол. 2 g. po poł.	29	8,9	2,5	Ю. P.	слабый. słaby.	ясно. jasuo.
10 час. вечера 10 g. wiecz.	29	8,5	— 1,2	ЮЗ. PZ.	умѣрен. umiar.	пасмурно. pochmur.
7 Марта 6 час. утра. 7 Marca 6 g. z rano.	29	7,9	— 2,0	ЮЗ. PZ.	умѣрен. umiar.	пасмурно. pochmur.
2 час. по пол. 2 g. po poł.	29	7,8	2,3	Ю. P.	слабый. słaby.	пасмурно. pochmur.
10 час, вечера 19 g. wiecz.	29	7,9	— 1,4	ЮЗ. PZ.	умѣрен. umiar.	пасмурно. pochmur

ЦѢНЫ въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ.—CENY w Wilnie, na targach i rynkach.

отъ 3-го до 7 марта. od 3-go do 7 marca	Ржи (привезено 490 четв.)—Żyta, (przywieziono 490 czetw.)	по 4 р. г. 50 к.
	Пшеницы (прив. 450 четв.)—Pszenicy (przyw. 450 czet.).	po 10 — 50 —
	Ячменя (прив. 110 чет.)—Jęczmienia (przyw. 110 czet.).	» 4 — 25 —
	Гречихи (прив. 100 четв.)—Gryki (przyw. 100 czet.)	« 3 — 50 —
	Овса (прив. 500 четв.)—Owsa (przyw. 500 czet.)	» 3 — 25 —
	Сѣна пудъ (1450).—Siana pud. (1450).	» » — 30 —
	Гороху (прив. 96 четв.)—Grochu (przyw. 96 czet.)	» 4 — 50 —
	Соломы (прив. 155 пудъ.)—Słomy (przyw. 155 pudów).	» » — 14 —
	Льна пудъ.—Lnu pud.	» 3 — 50 —
	Картофеля.—Kartofli	» 2 — — —
	Масла пудъ.—Masła pud	» 9 — 50 —

Печатать позволяется. ВИЛЬНО.—8 марта 1860 г. Ценсоръ, дѣйствительный статскій совѣтникъ и кавалеръ П. Кукольникъ.

W Drukarni A. H. Kirkora i sp.